

Benchmarking av näringspolitiken 2001

*Indikatorer inom åtta områden
som påverkar ekonomisk tillväxt*

REGERINGSKANSLIET

Näringsdepartementet

Förord

Näringsdepartementets övergripande mål är att skapa förutsättningar för bättre välfärd och ökad sysselsättning. Sverige skall ha en god och varaktig ekonomisk tillväxt som är förenlig med en ekologisk, social och kulturell utveckling. Fler och växande företag, en väl fungerande arbetsmarknad och ett effektivt system för kommunikationer är grunden för detta.

Som ett led i att åstadkomma en effektivare näringspolitik bildades år 1999 den s.k. Industrigruppen med representanter från näringsliv och Regeringskansliet. Ett resultat av detta samarbete med näringslivet var utökade ambitioner vad gäller internationella jämförelser inom de områden som Näringsdepartementet ansvarar för.

I mars 2000 presenterade Näringsdepartementet den första rapporten i en serie av tre med indikatorer som syftade till att ge en bild av Sveriges position inom näringspolitikens områden (Ds 2000:12). Av rapporten framgick bl.a. att Sverige är en av världens främsta IT-nationer och att de svenska arbetstagarna har en internationellt sett mycket god arbetsmiljö. För regeringens mål "en väl fungerande lönebildning" och "väl fungerande marknader och effektiv konkurrens" lyckades däremot de flesta länder nå bättre resultat för de indikatorer som studerades.

I denna rapport uppdateras flertalet av de indikatorer som fanns med i förra årets rapport med senast tillgängliga statistik. Detta tillåter, förutom jämförelser mellan länder, även jämförelser i tiden. På detta vis kan vi se om utvecklingen i Sverige går åt rätt håll.

Denna rapportserie bör ses som ett första steg i att använda benchmarking som metod för att utvärdera utfallet av Näringsdepartementets politik. Genom kvantitativa jämförelser som identifierar hur Sverige står sig internationellt inom de åtta verksamhetsmålen får vi en bild av inom vilka områden Sverige ligger efter, och som därmed kräver ytterligare uppmärksamhet.

För att nå en förbättring av egna prestationer krävs även identifiering och förståelse av de processer som leder till goda resultat. Näringsdepartementet avser att följa upp denna rapportserie med fördjupade studier med syfte att vidare analysera andra länders framgångsrika processer.

Den interna arbetsgrupp som ansvarat för rapporten har bestått av Mats Granér och Sven Silvander. Lennart Fridén och Andreas Engström på konsultföretaget INREGIA AB har genomfört sammanställning av statistiken och kommenterat figurerna. En referensgrupp med Lars Jagrén (Svenskt Näringsliv), Ulf Sarlén (SIF) och Åsa Sohlman (Näringsdepartementet) har deltagit i arbetet. Referensgruppen har främst varit involverade i valet indikatorer medan arbetsgruppen svarar för analyser och slutsatser.

Stockholm i maj 2001

Birgitta Heijer

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser.....	7
Inledning.....	17
1 Väl fungerande marknader och effektiv konkurrens.....	21
1.1 Indikatorer.....	21
1.2 Statligt stöd till företag.....	21
1.3 Entreprenörskap.....	24
1.4 Hinder för företagande.....	26
1.5 Prisnivå.....	27
1.6 Avslutande kommentarer.....	32
2 En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik.....	35
2.1 Indikatorer.....	35
2.2 FoU-utgifter.....	35
2.3 Riskkapital.....	36
2.4 Innovationsverksamhet.....	37
2.5 Patent.....	38
2.6 Export av högteknologiska produkter.....	40
2.7 Avslutande kommentarer.....	40
3 Sverige skall vara en ledande IT-nation.....	43
3.1 Indikatorer.....	43

3.2	Produktion inom IT-sektorn.....	44
3.3	Utgifter för IT	45
3.4	Internetanvändning i hemmet	46
3.5	Datoranvändning i arbetet.....	47
3.6	Abonnemang på mobiltelefoner	47
3.7	Avslutande kommentarer	48
4	Kompetenshöjning i arbetslivet.....	51
4.1	Indikatorer.....	51
4.2	Baskompetens.....	52
4.3	Formell skolutbildning.....	53
4.4	Utbildning på arbetsplatsen.....	56
4.5	Avslutande kommentarer	58
5	En bättre fungerande arbetsmarknad	61
5.1	Indikatorer.....	61
5.2	Sysselsättningsintensitet.....	62
5.3	Arbetslöshet	64
5.4	Ungdomar i arbete och utbildning	66
5.5	Sysselsättning bland äldre.....	67
5.6	Regional arbetslöshet.....	69
5.7	Mellanregionala flyttningar.....	71
5.8	Avslutande kommentarer	72
6	En väl fungerande lönebildning	75
6.1	Indikatorer.....	75
6.2	Löneökning.....	77
6.3	Löneökning och produktivitet	78

6.4	Lönespridning.....	80
6.5	Avslutande kommentarer	83
7	Effektiv och hållbar transportförsörjning.....	85
7.1	Indikatorer.....	85
7.2	Stockholms inomregionala tillgänglighet	85
7.3	Stockholms flygförbindelser med utlandet.....	87
7.4	Godstransporter – andel lastbil.....	89
7.5	Utsläpp av koldioxid från transportsektorn	91
7.6	Avslutande kommentarer	91
8	Stärkt trygghet i arbetslivet	93
8.1	Indikatorer.....	93
8.2	Olycksfall i arbete.....	93
8.3	Autonomi och arbetets innehåll	95
8.4	Avslutande kommentarer	97
	Källor.....	99

Sammanfattning och slutsatser

Syftet med denna rapportserie är att jämföra Sveriges position och utveckling inom områden som ingår i Näringsdepartementets ansvarsområden. Departementets övergripande mål har delats in i 19 verksamhetsmål. För följande åtta av dessa mål har vi gjort bedömningen att de på ett rimligt sätt är möjliga att fanga med kvantitativa indikatorer:

1. Väl fungerande marknader och effektiv konkurrens
2. En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik
3. Sverige skall vara en ledande IT-nation
4. Kompetenshöjning i arbetslivet
5. En bättre fungerande arbetsmarknad
6. En väl fungerande lönebildning
7. Effektiv och hållbar transportförsörjning
8. Stärkt trygghet

Av de 45 indikatorerna presenterade i denna rapport hör Sverige i 27 fall till de länder som hamnar på den övre tredjedelen i en rangordning. Endast i tre fall hör Sverige till den tredjedel av länder som placerar sig sämst. Av de 35 indikatorer som tillåter jämförelser i tiden har Sverige förbättrat sin position i 14 fall och försämrat sin position i fem fall. Om man enbart ser på Sveriges förändring sedan föregående mätperiod har det skett en förbättring i 26 fall och en försämring i sju fall.

I förra årets rapport drogs slutsatsen att Sverige då var bland de främsta länderna inom IT och arbetsmiljö. Sverige låg dock betydligt sämre till inom områdena lönebildning samt marknader och konkurrens. För övriga områden var bilden mer splittrad.

Resultaten i årets rapport avviker i viss mån från förra årets rapport. Sverige är fortfarande långt framme inom IT-området och

arbetsmiljön är fortfarande relativt god, förutom vad avser möjligheterna att påverka arbetstempot. Även inom FoU-området placerar sig Sverige relativt väl.

Det finns tecken på att lönebildningen fungerar bättre nu än vad som framkom i förra årets rapport. Bilden över hur väl marknaderna fungerar och huruvida konkurrensen är effektiv är mer splittrad. Inom några indikatorer hamnar Sverige bland de bästa länderna medan Sverige inom andra hör till de sämsta. Detta splittrade mönster gäller även för målen "kompetenshöjning i arbetslivet", "en bättre fungerande arbetsmarknad" och "effektiv och hållbar transportförsörjning".

Väl fungerande marknader och effektiv konkurrens

De utvalda indikatorerna avser att mäta snedvridningar i konkurrensen i form av statligt stöd, den faktiska konkurrens-situationen via skillnader i prisnivåer mellan länder, entreprenörskap samt företagsklimatet genom förekomsten av hinder för företagande och entreprenörskap.

EU:s statistik över nationellt stöd till företagen visar att det totala svenska stödet per capita (exklusive jordbruksstöd) ligger strax under EU-genomsnittet. En stor del av det svenska stödet är riktat mot transportsektorn. När det gäller stöd till tillverknings-industrin är det bara Storbritannien som har lägre stöd än Sverige.

Sverige har efter Danmark den högsta prisnivån bland EU-länderna. Enligt en studie från Konkurrensverket förklarar bristande konkurrens en stor del av Sveriges höga prisnivå.

Denna höga prisnivå slår inte igenom på priser för el och telefoni. Istället har Sverige bland de lägsta priserna på dessa tjänster, vilket tyder på att konsumenterna har gynnats av konkurrensutsättningen inom el- och telefonimarknaden.

Den entreprenöriella aktiviteten i Sverige tycks vara lägre än i många andra OECD-länder. En relativt låg andel av arbetskraften är företagare och en relativt liten andel av befolkningen var under år 2000 engagerade i någon aktivitet med syfte att starta företag. Andelen kvinnor som driver företag är betydligt lägre än andelen män. Enbart två EU-länder har en lägre andel kvinnliga företagare.

Det finns indikationer på att de små och medelstora företagen i Sverige som regel inte upplever stora hinder för företagande jämfört med övriga EU-länderna. Enligt en studie är Sverige efter

Nederländerna det land där flest små och medelstora företag uppger att de inte upplever några hinder för företagande.

Indikatorerna ger en splittrad bild vilket gör det svårt att dra några generella slutsatser rörande Sveriges position inom området.

En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik

Sverige är det land i världen som satsar mest på forskning och utveckling (FoU) som andel av BNP. Sverige ligger högst både vad gäller statliga och privata FoU-utgifter.

Tillgången till riskkapital är ofta en nödvändig förutsättning för att resultaten av utvecklingsarbete skall kunna kommersialiseras. Tillgången till riskkapital i Sverige har trefaldigats mellan åren 1998 och 1999. Den kraftiga ökningen har medfört att Sverige har klättrat från nionde plats till femte plats av de 16 länder som det finns statistik för.

FoU-verksamheten i Sverige förefaller vara koncentrerad till stora företag. I en enkätundersökning framkommer att endast 45 procent av de små- och medelstora företagen i Sverige har en innovativ verksamhet, d.v.s. tar fram nya produkter eller processer. Detta kan jämföras med Irland där andelen är över 60 procent.

Ett mått på resultaten av FoU är antalet patentansökningar. Här ligger Sverige väl framme. Av EU-länderna är det bara Nederländerna som har ett högre antal patentansökningar per capita till European Patent Office.

Det vore naturligt att en hög andel FoU inom näringslivet återspeglas i en stor export av högteknologiska produkter. Så är dock inte fallet för Sveriges del. Trots hög andel FoU är export av högteknologiska produkter som andel av total export lägre än EU-genomsnittet. En förklaring till detta kan vara att Sveriges FoU-verksamhet domineras av ett fåtal storföretag med en produktion spridd till stora delar av världen. Merparten av storföretagens FoU-verksamhet förläggs till Sverige medan produktionen till största delen sker utomlands.

Sverige skall vara en ledande IT-nation

Sverige har under en längre tid legat långt framme på IT-området. Det gäller både produktion och användning av IT. Sverige har flera ledande multinationella företag inom branschen samtidigt som

utnyttjandet av varor och tjänster från informations- och kommunikationssektorn ligger på en mycket hög nivå.

Den svenska IT-sektorn (d.v.s. producenter av IT-varor och IT-tjänster) svarade år 1997 för drygt nio procent av näringslivets förädlingsvärde, vilket är näst högst av OECD-länderna.

IT-användningen illustreras med utgifter för IT-varor och IT-tjänster, tillgång till Internet i hemmen, datoranvändning i arbetet och antalet mobiltelefonabonnemang per capita. Sverige hamnar på en topplacering för samtliga dessa indikatorer. Användningen ökar kraftigt i Sverige såväl som i övriga länder.

Våra indikatorer tyder på att Sverige tillhör de länder som ligger i den absoluta tåten både när det gäller produktion och användning av IT. Det är dock viktigt att framhålla att utvecklingen inom IT-området går med rasande fart. Det förspång Sverige har kan därför snabbt inhämtas av andra länder. Enligt Näringsdepartementets rapport *IT som tillväxtmotor* (Ds 2000:68) är brist på IT-specialistkompetens det största enskilda hindret för en fortsatt snabb utveckling inom IT-området i Sverige. Regeringen har under de senaste åren ökat satsningen på specialistutbildningarna. Men det krävs även att intresset för IT-relaterade utbildningar ökar.

Kompetenshöjning i arbetslivet

En av de viktigaste förutsättningarna för ekonomisk tillväxt är en hög kompetens hos arbetskraften. Arbetskraften i Sverige har en hög baskompetens. Mer än tre fjärdedelar av befolkningen har en gymnasieutbildning, vilket innebär att Sverige är bland de länder med högst andel med gymnasieutbildning. Om man ser till andelen av arbetskraften med högre utbildning ligger dock Sverige sämre till. Endast 14 procent av arbetskraften i åldrarna 25-64 har en högre utbildning (tre år eller längre). Detta är en betydligt lägre andel än i USA, där de högutbildade utgör närmare 30 procent av arbetskraften.

I Sverige har andelen högutbildade minskat mellan åren 1996 och 1998. Det har emellertid skett en ökning av andelen med högre utbildning sedan dess. Detta beror på att det sedan år 1997 pågår en satsning på högskolan som resulterat i en kraftig ökning av antalet utbildningsplatser samt att allt fler tvååriga utbildningsalternativ omvandlas till treåriga.

Något som har uppmärksammats under senare tid är bristen på naturvetare och tekniker i Sverige och i övriga EU. År 1998 var

antalet nyutexaminerade naturvetare och tekniker som andel av arbetskraften i 25-34 år lägre i Sverige än i de flesta av våra konkurrentländer. Satsningen på högskolan är särskilt riktad mot naturvetenskap och teknik. Denna satsning har av naturliga skäl inte påverkat antalet nyutexaminerade år 1998. Idag är inte det huvudsakliga problemet brist på utbildningsplatser. Istället har det uppstått en brist på sökande med naturvetenskaplig eller teknisk gymnasieutbildning. Avgörande för att undvika en fortsatt brist på högskoleutbildade med denna inriktning är därför att öka intresset för naturvetenskap och teknik.

När det gäller utbildning på arbetsplatsen ser det bättre ut för Sverige. Både när det gäller andelen anställda som fått utbildning på arbetsplatsen och andelen små- och medelstora företag som givit anställda utbildning på arbetsplatsen hamnar Sverige på den övre tredjedelen av samtliga EU-länder. Andelen anställda som fått utbildning på arbetsplatsen under de senaste tolv månaderna har dock minskat i Sverige. En trolig förklaring till minskningen kan vara att företag har svårare att genomföra vidareutbildning i en högkonjunktur.

En bättre fungerande arbetsmarknad

Indikatorerna visar att flertalet länder kännetecknats av en ökad efterfrågan på arbetskraft. Förbättringen av arbetsmarknadsläget i Sverige har därför inte lett till några påtagliga förändringar i vårt läge jämfört med andra länder. Sveriges sysselsättningsintensitet var år 1999 en av de högsta bland OECD-länderna. Sett till skillnaden i sysselsättningsintensitet mellan kvinnor och män är Sverige mest jämställt.

Totalt sett har arbetslösheten i Sverige minskat med nästan en procentenhet från år 1998 till år 1999. Trots denna minskning har Sverige en hög total arbetslöshet jämfört med de flesta OECD-länderna. Förbättringen av arbetsmarknadsläget i flertalet länder har lett till att rangordningen i stort sett är oförändrad för åren 1998 och 1999. Sedan dess har dock arbetslösheten i Sverige fortsatt att minska. Enligt skattningar från Eurostat är Sverige det EU-land där arbetslösheten minskat mest mellan åren 1999 och 2000.

Vidare tyder indikatorerna på att Sverige har relativt små regionala skillnader i arbetslöshet och en god geografisk rörlighet mellan regioner jämfört med andra länder.

Sammantaget kan konstateras att Sverige under de senaste två åren har haft en gynnsam utveckling inom arbetsmarknadsområdet. Med tanke på den höga arbetslösheten och bristande mångfald på arbetsmarknaden är det dock en bit kvar innan målet "en väl fungerande arbetsmarknad" är uppnått.

En väl fungerande lönebildning

Jämfört med den bild som gavs i föregående års rapport har Sveriges lönekostnadsläge förbättrats. Arbetskraftskostnaderna i företagssektorn ökade mellan åren 1998 och 1999 långsammare än i samtliga OECD-länder med undantag för Tyskland och Japan. Även när det gäller förändringen under perioden 1998-99 i arbetskraftskostnad per producerad enhet låg Sverige mycket bra till i en internationell jämförelse. Vid ett högt efterfrågetryck är det naturligtvis svårare att nå en mer måttfull löneutveckling. Trots en högkonjunktur år 1999 var löneökningarna i Sverige måttfulla, även vid en internationell jämförelse.

Detta kan förklaras av en fast penningpolitik som syftar till stabila priser och fört med sig låga inflationsförväntningar i kombination med en ökad fokusering på den reala inkomstutvecklingen hos arbetsmarknadens parter.

I ett längre perspektiv har dock lönekostnaderna i Sverige ökat snabbare än i EU-länderna. Huruvida de, i ett internationellt perspektiv, måttfulla löneökningarna mellan åren 1998 och 1999 är början på en längre period av större återhållsamhet i lönebildningen är dock ännu för tidigt att uttala sig om.

Effektiv och hållbar transportförsörjning

De indikatorer som redovisats tyder på små förändringar i Sveriges situation jämfört med andra länder. Till en del hänger detta samman med att transportinfrastrukturen ändras långsamt. De kortsiktiga förändringarna i utnyttjandet bestäms huvudsakligen av konjunkturläget vilket i sin tur utvecklats parallellt i flertalet av de länder som ingår i jämförelsen. Slutsatserna i föregående års rapport står sig därför. De geografiska förutsättningarna spelar en stor roll i en internationell jämförelse av Sveriges transportsystem. Den stora landytan leder till relativt stora utsläpp av koldioxid trots att vägtransporternas andel av de totala godstransporterna är låg.

Det perifera läget resulterar i en relativt sett låg extern tillgänglighet. Däremot är den inomregionala tillgängligheten i Stockholm god i en internationell jämförelse.

Stärkt trygghet i arbetslivet

De indikatorer som använts för att spegla olika aspekter av arbetslivet tyder inte på några markanta förändringar jämfört med föregående år. Sverige ligger fortfarande bra till när det gäller den fysiska och psykosociala arbetsmiljön. Det är däremot oroande att Sverige ligger klart under EU-genomsnittet vad avser möjligheterna att påverka arbetstempot.

Översikt över indikatorer och Sveriges utfall

Indikator	Position ^a	Förändring i position ^b	Förändring sedan föregående tidsperiod ^c	Antal länder
Marknader och konkurrens				
Statligt stöd per capita	0	+	+	15
Statligt stöd till tillverkningsindustrin	+	0	0	14
Andel företagare	-	0	+	20
Nyföretagaraktivitet	-			16
Hinder för företagande	+			15
Prisnivå	-	0	0	13
El-priser för hushåll	+	-	-	16
Telefonikostnader lokalt	0	0	-	17
Telefonikostnader riks	+	+	+	17
FoU				
FoU som andel av BNP	+			21
Tillgång till riskkapital	+	+	+	16
SMEs med innovationsverksamhet	0			13
Patent per capita	+	0	+	14
Export av högteknologiska produkter	0	0	+	15
En ledande IT-nation				
IT-sektorns förädlingsvärde	+			15
Utgifter för IT	+	0	+	18
Datoranvändning i arbetet	+			15
Internetanvändning i hemmet	+	-	+	16
Mobiltelefonabonnemang	+			17
Kompetens				
Baskompetens	+			15
Andel med gymnasieutbildning	+	0	+	13
Andel med högre utbildning	0	-	-	17
Antalet nytexaminerade naturvetare och tekniker	0	+	+	12
Vidareutbildning på arbetsplatsen	+	-	-	15
Andel SMEs som gett anställda vidareutbildning	+			15

forts.

Arbetsmarknad				
Sysselsättningsintensitet	+	0	+	19
Sysselsättningsintensitet, kvoten mellan kvinnor/män	+	0	+	19
Arbetslöshet kvinnor	0	+	+	22
Arbetslöshet män	0	+	+	22
Ungdomar i sysselsättning och utbildning	0	+	+	15
Äldre män i sysselsättning	+	+	+	18
Äldre kvinnor i sysselsättning	+	0	+	18
Regionala variationer i arbetslöshet	0	0	+	12
Regionala flyttningar	0			8
Lönebildning				
Förändring i arbetskraftskostnad per sysselsatt	+	+	+	20
Förändring i real BNP per sysselsatt	0	0	+	20
Förändring i arbetskraftskostnad per producerad enhet	+	+	+	20
Kommunikationsförsörjning				
Stockholms interna tillgänglighet	+	+	+	21 ^d
Stockholms åtkomlighet, resor från Stockholms	0	+	+	17 ^d
Stockholms tillgänglighet, resor till Stockholm	0	0	+	17 ^d
Vägtransporternas andel av godstransporterna	+	0	+	15
Utsläpp av koldioxid	0	+	-	19
Trygghet i arbetslivet				
Olycksfall	+	+	-	15
Andel sysselsatta med möjlighet att påverka arbets-situationen	+	0	-	15
Andel sysselsatta med monotona arbetsuppgifter	+	-	+	15

^aEtt plustecken (minustecken) anger att Sverige hamnar på den övre (undre) tredjedelen i en rangordning. 0 anger att Sverige varken hamnar i den övre eller undre tredjedelen. ^bEtt plustecken (minustecken) anger att Sverige förbättrat (försämrat) sin position jämfört med andra länder sedan föregående tidsperiod. ^cEtt plustecken (minustecken) anger att Sverige förbättrat (försämrat) sitt resultat sedan föregående tidsperiod. ^dStäder.

Inledning

Innebörden av begreppet näringspolitik har förändrats. Under 1970-talet och ett stycke in på 1980-talet var näringspolitik förknippat med en industripolitik som syftade till att stödja tillbakagående näringar. Den moderna näringspolitiken är mer offensiv och framtidsinriktad och spänner över ett brett område.

För att anpassa Regeringskansliets organisation till en mer holistisk syn på näringspolitiken bildades den 1 januari 1999 det nya Näringsdepartementet genom en sammanslagning av Arbetsmarknadsdepartementet, Kommunikationsdepartementet, Närings- och handelsdepartementet samt delar av Inrikesdepartementet. Genom sammanslagningen skapades bättre förutsättningar att integrera arbetet med berörda politikområden och kortare beslutsvägar för ett stort antal frågor som påverkar tillväxten.

Näringsdepartementets övergripande mål är att skapa förutsättningar för bättre välfärd och ökad sysselsättning. Sverige skall ha en god och varaktig ekonomisk tillväxt som är förenlig med en ekologisk, social och kulturell utveckling. Fler och växande företag, en väl fungerande arbetsmarknad och ett effektivt system för kommunikationer är grunden för detta.

I mars 2000 presenterade Näringsdepartementet den första rapporten i en serie av tre med indikatorer inom näringspolitikens områden (Ds 2000:12). Syftet med denna rapportserie är att öka kunskapen om Sveriges starka och svaga sidor inom de områden som Näringsdepartementets ansvarar för. En av förutsättningarna för att kunna föra en näringspolitik som förbättrar och förnyar Sverige i positiv riktning är god kunskap om såväl utvecklingen i Sverige som Sveriges position i förhållande till andra länder. Internationella jämförelser, med den logik som hör till begreppet benchmarking, är ett redskap för att komma en bit på vägen för att åstadkomma detta.

Benchmarking, så som det brukar definieras, innebär i korthet för det första att man kartlägger sina egna processer och mäter dem. För det andra att man jämför med hur någon annan gör. För det tredje att man försöker förstå varför någon presterar bättre och slutligen att man bedriver ett förbättringsarbete. Denna rapport har inte ambitionen att uppfylla alla dessa kriterier utan bör ses som ett första steg i en benchmarkingprocess. Genom kvantitativa jämförelser som identifierar hur Sverige står sig internationellt inom vissa av Näringsdepartementets ansvarsområden ges en bild av inom vilka områden Sverige ligger efter, och som därmed kräver ytterligare uppmärksamhet. För att nå en förbättring av egna prestationer krävs även identifiering och förståelse av de processer som leder till goda resultat. Näringsdepartementet avser att följa upp denna rapportserie med fördjupade studier med syfte att vidare analysera andra länders framgångsrika processer.

I denna rapport uppdateras de flesta av de indikatorer som fanns med i förra årets rapport med senast tillgängliga statistik. Detta tillåter, förutom jämförelser mellan länder, även jämförelser i tiden. På detta vis kan vi se om utvecklingen går åt rätt håll. De indikatorerna i förra årets rapport för vilka uppdatering inte är möjlig har tagits bort i årets rapport. Istället har ett antal nya indikatorer tillkommit, huvudsakligen inom områdena innovationsverksamhet och kompetensförsörjning.

Det har inte varit möjligt att täcka alla områden som Näringsdepartementets ansvar för. Departementets övergripande mål har delats in i 19 verksamhetsmål. För åtta av dessa mål har gjorts bedömningen att de på ett rimligt sätt är möjliga att fånga med kvantitativa indikatorer:

1. Väl fungerande marknader och effektiv konkurrens
2. En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik
3. Sverige skall vara en ledande IT-nation
4. Kompetenshöjning i arbetslivet
5. En bättre fungerande arbetsmarknad
6. En väl fungerande lönebildning
7. Effektiv och hållbar transportförsörjning
8. Stärkt trygghet

Vart och ett av de åtta verksamhetsmålen utgör ett kapitel i rapporten. Rapporten behandlar huvudsakligen delar av verksamhetsmålen som ligger inom Näringsdepartementets ansvarsområde. Denna avgränsning syftar till att ge skriften ett fokus och innebär

inte att näringspolitiken ensam kan nå målen. Exempelvis behandlas inte skatter i rapporten trots att skattepolitiken har stor betydelse för nästan alla av de utvalda målen. Vidare är målet "stärkt trygghet" avgränsat till trygghet i arbetslivet. Ett undantag är ett antal indikatorer som berör det formella utbildningsväsendet, vilket ligger utanför Näringsdepartementet ansvarområde. Detta för att det formella utbildningsväsendet spelar en central roll för att uppnå målet "kompetenshöjning i arbetslivet".

1 Väl fungerande marknader och effektiv konkurrens

I näringspolitiken ingår att befrämja en effektiv konkurrens med fungerande marknader, och dessutom att skapa ett företagsklimat präglad av enkla och ändamålsenliga spelregler. I Sverige finns fortfarande marknader som kännetecknas av bristande konkurrens. Det krävs därför ökade insatser för att stärka konkurrensen. Detta leder till lägre priser och ett bredare utbud av varor och tjänster för konsumenterna.

1.1 Indikatorer

Tre delar av området kommer att belysas:

Det första redovisar indikatorer över förekomsten av *statligt stöd till näringslivet* och belyser därmed offentliga interventioner i marknaden. Statistiken är hämtad från Europeiska Kommissionens sammanställningar.

Det andra området tar upp en annan sida av konkurrens-situationen, nämligen *företagandets villkor och omfattning*. Den första indikatorn visar hinder för företagande, den andra beskriver andelen av arbetskraften som driver företag och den tredje beskriver nyföretagaraktiviteten.

Slutligen belyses ett av marknadsmekanismens resultat, nämligen *prisnivån*. Här redovisas köpkraftsjusterade prisnivåer för olika länder samt priser för el och telefonsamtal.

1.2 Statligt stöd till företag

Fri konkurrens är en av de grundläggande principerna i EU. Unionens konkurrenspolitik syftar till att säkerställa en effektiv konkurrens på den inre marknaden och att förstärka den

europiska industrins konkurrenskraft. En viktig del av konkurrenspolitiken är kontrollen av statligt stöd till företagssektorn. I vissa fall kan statligt stöd vara berättigat genom att det motverkar negativa effekter av marknadskrafternas misslyckanden. Detta bör då ske på sådant sätt att de snedvridande effekterna på konkurrensen minimeras.

Kommissionen sammanställer och publicerar sedan år 1988 uppgifter över det statliga företagsstödet i medlemsländerna. Den senaste översikten omfattar perioden 1994-98. De uppgifter som där publiceras har, enligt kommissionen, "...en relativt hög grad av tillförlitlighet."¹ Analysen utgår från årsgenomsnitt för treårsperioden 1996-98 som jämförs med perioden 1994-96 (För Sverige, Finland och Österrike perioden 1995-96). Uppgifterna över stödets storlek har räknats om till 1997 års prisnivå.

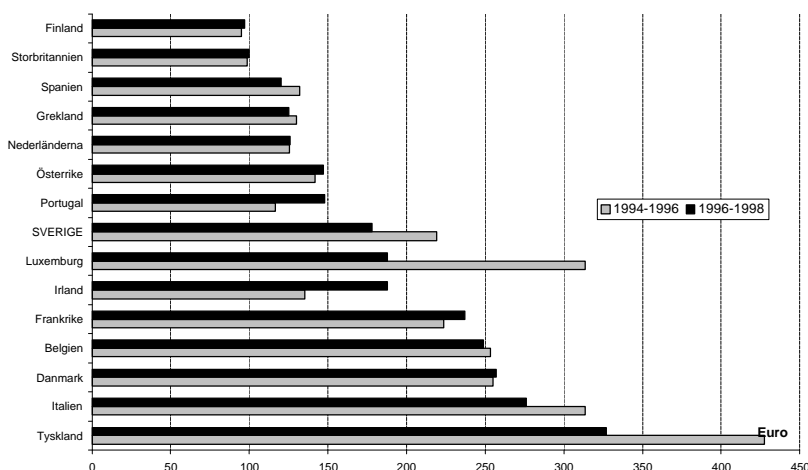
Det bör kanske påpekas att stödet enbart avser *nationellt* stöd. Sådana subventioner som betalas ut av EU, t.ex. till jordbruket eller inom ramen för regionalpolitiken, ingår sålunda inte. Det bör också poängteras att begreppet "statligt stöd" inte är entydigt. I de sammanställningar som publiceras tas sålunda endast upp sådant nationellt stöd som godkänts av kommissionen.

Det totala nationella företagsstödet (exklusive jordbruksstöd) i medlemsländerna framgår av figur 1.1 som återger stödet per capita.

---

¹ Europeiska Kommissionen (2000), Åttonde översikten över statligt stöd i europeiska unionen.

Figur 1.1: Statligt stöd till företag per capita, genomsnitt för år 1994-96 och 1996-98. 1997 års priser.

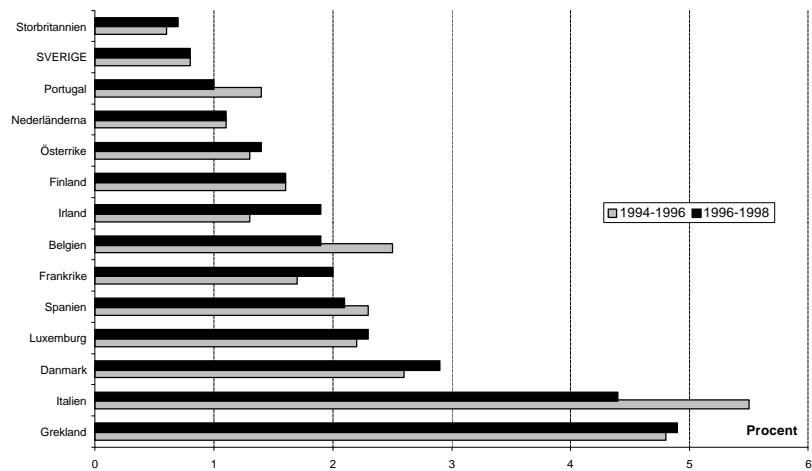
Not: Exklusive jordbruksstöd. Källa: Europeiska Kommissionen

Som framgår av figuren varierar även stödet per capita påtagligt mellan medlemsländerna. Tyskland ligger högst med en nivå som ligger 50 procent över EU-genomsnittet. Finland och Storbritannien ligger lägst med ett stöd som motsvarar mindre än hälften av genomsnittet för unionen som helhet. Sverige ligger ungefär i mitten och något under EU:s genomsnitt. Två tredjedelar av det svenska stödet är riktat till transportsektorn. Här ingår t.ex. Rikstrafiken som svarar för upphandling av bl.a. olönsam interregional järnvägstrafik. Den största delen av detta stöd avser dock investeringar och underhåll av infrastruktur.

Sverige ligger avsevärt bättre till i en jämförelse av det statliga stödet till tillverkningsindustrin. I figur 1.2 återges det nationella stödet till industriföretag som andel av tillverkningsindustrins förädlingsvärde.

Figur 1.2: Statligt stöd till tillverkningsindustrin genomsnitt för perioderna 1994-96 respektive 1996-98, procent av förädlingsvärdet.

Källa: Europeiska Kommissionen

I Sverige uppgår stödet till industrin till 0,8 procent av förädlingsvärdet, vilket ger oss en andra plats på rankinglistan. Storbritannien ligger lägst med 0,7 procent medan Grekland och Italien ger mest statligt stöd räknat i relation till tillverkningsindustrins storlek. I Sverige har andelen varit oförändrad mellan perioderna.

En stor del av det svenska stödet utgår i form av vad som med EU:s terminologi betecknas som "regionalt stöd". Den ökning i stödet som redovisas för Irland hänger samman med att kommissionen i december 1998 beslöt att stödordningen i den irländska bolagsskatten skulle betraktas som en form av statligt stöd. Den förändring som illustreras i figuren motsvaras sålunda inte av en reell ökning i stödet.

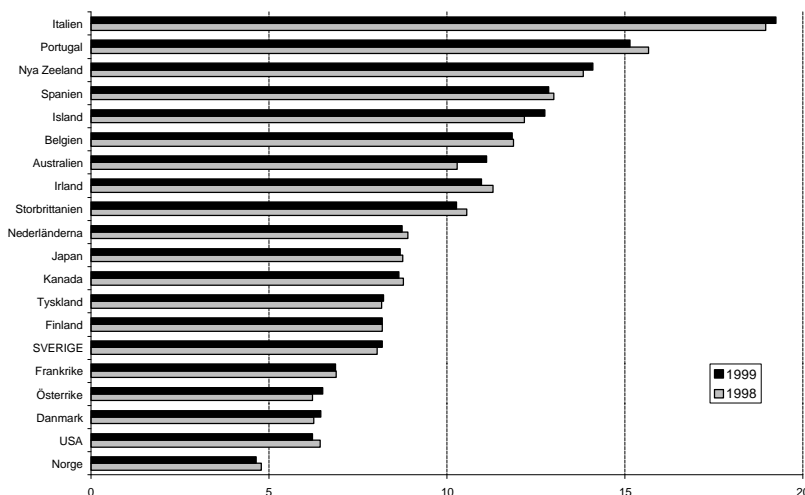
1.3 Entreprenörskap

Ett sätt att mäta entreprenörskap är att studera andelen i arbetskraften som driver ett företag, antingen som ensamföretagare eller som arbetsgivare. Av figur 1.3 framgår att de nordiska länderna, bortsett från Island, tillhör de länder med lägst andel företagare. I Sverige driver cirka 8 procent av arbetskraften ett företag, vilket

kan jämföras med Italien där andelen är 1999 låg på drygt 19 procent.² Andelen företagare har ökat något i Sverige mellan de två åren.

Den låga andelen företagare i Sverige är särskilt tydlig bland kvinnor. Enbart 4,7 procent av den kvinnliga arbetskraften är ensamföretagare eller arbetsgivare (exkl. jordbrukare). Enbart två EU-länder – Frankrike och Danmark – har en lägre andel kvinnliga företagare.³

Figur 1.3: Andelen företagare av arbetskraften, år 1998 och 1999, procent.

Not: Exklusive jordbruk

Källa: OECD

Ett alternativt sätt att mäta entreprenörskap är att studera andelen av befolkningen som varit involverade i någon aktivitet med syfte att starta ett företag. Uppgifterna till denna indikator bygger på en enkätundersökning av 2000 individer i varje land. Respondenterna fick uppge om de varit engagerade i någon sådan aktivitet under de tolv senaste månaderna.

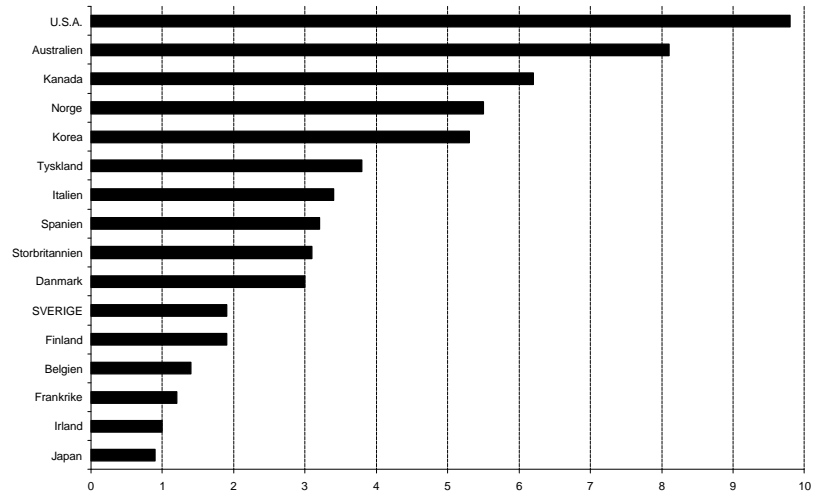
Även denna indikator pekar på att den entreprenöriella aktiviteten i Sverige är lägre jämfört med andra länder. Sverige

² År 1998 var Grekland det land med högst andel företagare. Eftersom uppgift saknas för år 1999 finns inte Grekland med i figur 1.3.

³ Eurostat (2000), European social statistics – Labour force results 1999.

ligger klart under genomsnittet. USA och Australien är de länder som placerar sig bäst medan Irland och Japan hamnar sist.

Figur 1.4: Andelen av befolkningen (18-64 år) som varit involverade i någon aktivitet med syfte att starta ett företag, år 2000, procent.

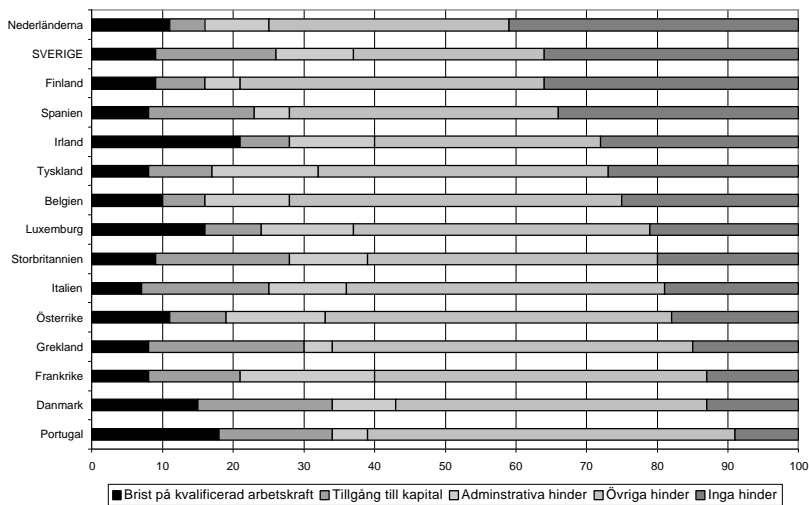

Källa: Global Entrepreneurship Monitor

1.4 Hinder för företagande

Nästa indikator illustrerar hinder för företagande som det upplevs av små och medelstora företag. Uppgifterna är hämtade från en enkät som genomfördes år 1999 och vars resultat publicerats i Observatory for SMEs 6th report. Företagen har fått ange vilket som är det huvudsakliga hindret för företagande. Figur 1.5 visar andelen företag som har angett att det största hindret är "brist på kvalificerad arbetskraft", "tillgång till kapital" respektive "administrativa hinder". Gruppen "övriga hinder" består av ett stort antal faktorer, bl. a infrastruktur, introduktion av ny teknologi samt alternativet andra hinder. Ett svarsalternativ har varit att inga hinder föreligger.

Figur 1.5: Huvudsakliga hinder för företagande bland små och medelstora företag år 1999, procent

Källa: Europeiska Kommissionen

Sverige tillhör de länder i vilka en relativt hög andel företag uppgivit att de inte upplever några hinder. Högst i detta avseende ligger Nederländerna, där anser drygt 40 procent av företagen att de inte har några hinder. Därefter kommer Sverige och Finland, båda med 36 procent.

”Administrativa hinder” uppges vara det huvudsakliga hindret av runt 10 procent av företagen i ett stort antal länder, bland annat Sverige. Även när det gäller ”brist på kvalificerad arbetskraft” ligger ett stort antal länder runt 10 procent. Högst ligger här Irland med drygt 20 procent. Svartalernativet ”tillgång till kapital” får i Sverige en andel på 17 procent, vilket är något högre än EU-genomsnittet.

1.5 Prisnivå

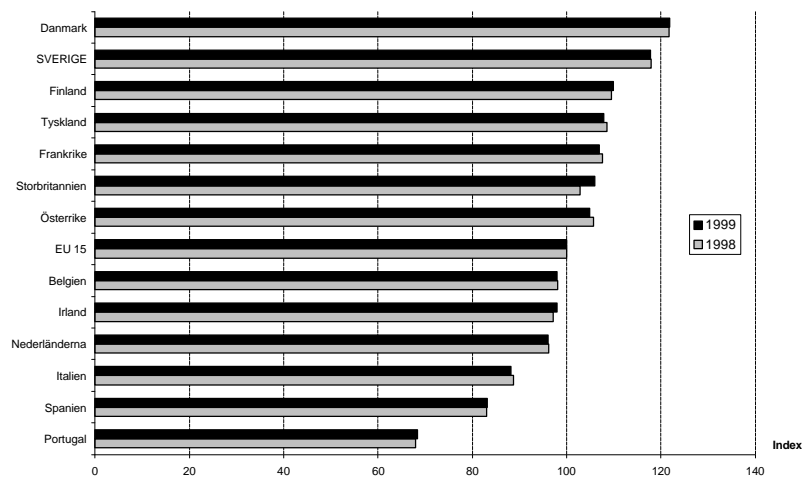
De svenska priserna har närmast sig genomsnittet inom EU på många områden, men totalt sett ligger den genomsnittliga prisnivån fortfarande avsevärt över genomsnittet för EU. Prisnivån i Sverige har legat drygt 20 procentenheter över EU- och ca 30 procentenheter över OECD-genomsnittet under 1990-talet. Det

har dock skett en nedgång i Sveriges relativa prisnivå sedan början av 1990-talet. SCB:s jämförelse mellan EU-länderna visar att det finns ett statistiskt samband mellan skattenivå och sociala avgifter och prisnivåns höjd.⁴ Ju högre skattenivå desto högre prisnivå.⁵ Ett liknande samband föreligger även mellan arbetskraftskostnader per timme och prisnivån.

Konkurrensverket har gjort ett försök att kvantifiera olika faktorer betydelse för den relativa prisnivån i Sverige. Resultaten tyder även i denna studie på att arbetskraftskostnaderna har den största effekten följt av ett antal andra makrovariabler. Dessa kan emellertid bara förklara drygt hälften av prisskillnaden mellan Sverige och OECD-genomsnittet i den analys som gjorts. Resten av skillnaden beror, enligt Konkurrensverkets bedömning, till betydande del på bristande konkurrens på den svenska marknaden.⁶

De relativa prisnivåerna i EU-länderna under åren 1998 och 1999 illustreras av figur 1.6. Figuren visar att skillnaderna mellan åren är ytterligt små. Sverige ligger fortfarande på en hög nivå jämfört med EU-genomsnittet. Endast ett land, Danmark, har en högre prisnivå.

Figur 1.6: Köpkraftskorrigerade prisnivåer för EU-länderna år 1998 och 1999, Index: EU= 100.

Källa: OECD

⁴ SCB (1999), Konsumentprisnivåer i Sverige jämfört med övriga medlemsstater i EU.

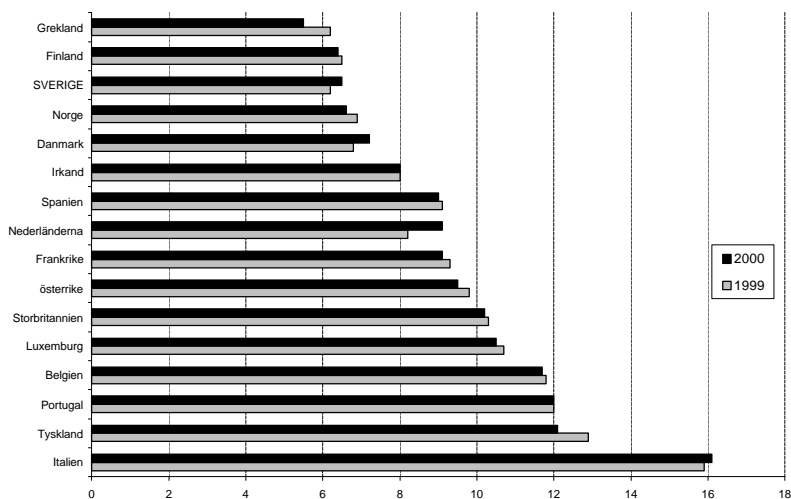
⁵ Enligt SCB spelar moms en stor roll i sammanhanget.

⁶ Varför är de svenska priserna så höga?. Konkurrensverkets rapportserie 2000:2

Sverige är ett av de länder som varit mest aktiva vad gäller konkurrensutsättning av tidigare statligt kontrollerade verksamheter. Flera sektorer har öppnats för konkurrens under den senaste tioårsperioden. Betydelsefulla reformeringar på den svenska marknaden under 1990-talet är avregleringarna av taximarknaden, telemarknaden, elmarknaden och inrikesflyget, samt avskaffandet av Postverkets brevmonopol.

År 1996 genomfördes elmarknadsreformen, vilket innebar att produktionen av och handeln med el blev konkurrensutsatta marknader. I figur 1.7 visas elpriserna för konsumenter åren 1999 och 2000. Av figuren framgår att elpriserna för de svenska hushållen är bland de lägsta i EU. Endast hushållen i Grekland och Finland har lägre elpriser. Elpriserna för hushållen är dyrast i Irland och Tyskland.

Figur 1.7: El-priser för hushåll, år 1999 och 2000, ECU/Euro per 100 kWh

Källa: Europeiska Kommissionen

Sverige ligger ännu bättre till vad gäller elpriser för företagen. Här placerar sig Sverige på en andraplats, endast företagen i Finland har lägre priser. De högsta elpriserna betalar företagen i Irland och Belgien. Sedan elmarknadsreformen genomfördes har företagens elpriser i euro minskat med cirka 10 procent. För hushållen har priserna emellertid varit i det närmaste oförändrade.

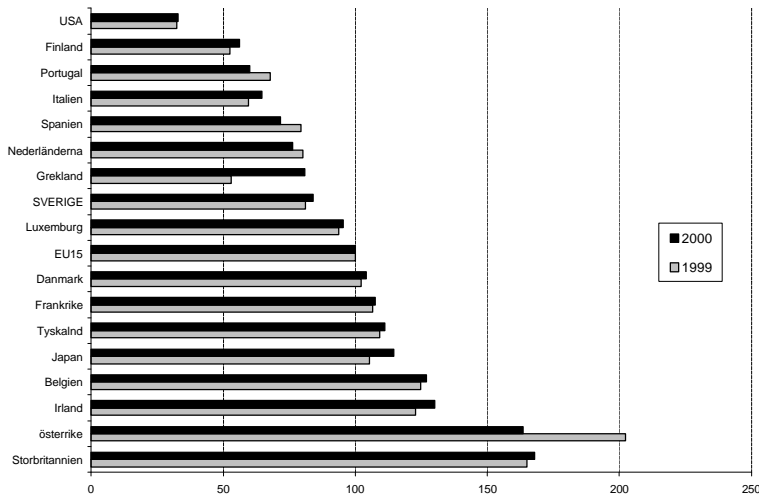
Telemarknaden öppnades för konkurrens år 1993. Sedan dess har ett flertal företag etablerat sig på denna marknad och tagit marknadsandelar från Telia. År 1999 introducerades möjligheterna att göra förval av teleoperatörer, vilket underlättar för konsumenten att välja teleoperatör. Idag måste konsumenten slå riktnummer vid lokalsamtal för att ringa via annan förvald teleoperatör än Telia. Från år 2002 slipper konsumenten detta.

Figur 1.8 och 1.9 visar telefonpriserna för lokal- respektive rikssamtal. Priserna på lokalsamtal varierar kraftigt mellan länderna. Sverige intar en mittenposition. Lokalsamtalen är billigast i Finland och Portugal och dyrast i Storbritannien och Österrike.

Även för rikssamtal varierar priserna kraftigt mellan EU-länderna. Sverige har de lägsta priserna för rikssamtal följt av Luxemburg och Holland. De dyraste rikssamtalen finns i Spanien och Österrike.

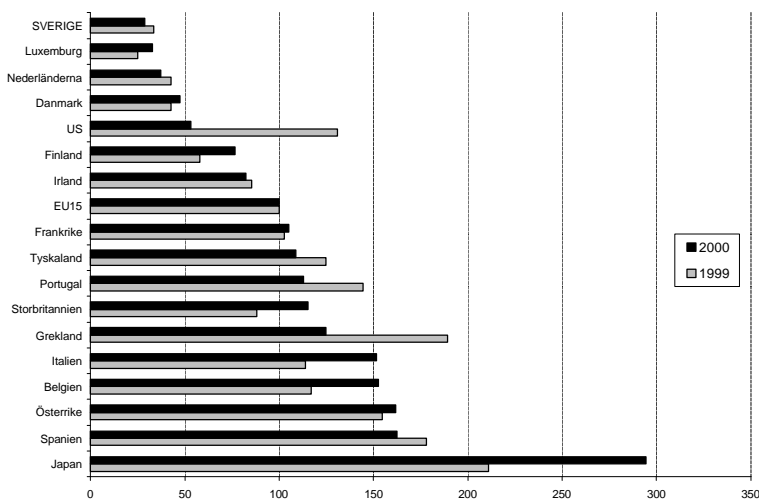
Sedan förvalet infördes har priserna på nationella samtal i Sverige sjunkit i förhållande till övriga EU. Priserna för lokalsamtal har emellertid ökat i förhållande till övriga EU. Skillnaden i prisutvecklingen mellan nationella samtal och lokalsamtal kan troligtvis förklaras, till viss del, av bristande konkurrens för lokalsamtal. Ytterligare förklaringar kan vara att teknikutvecklingen stimulerat en prisreducering på nationella samtal i större utsträckning än lokala samtal samt att lokalsamtalen tidigare subventionerats av höga priser på nationella samtal.

Figur 1.8: Telefonikostnader för lokalsamtal, år 1999 och 2000, index EU= 100

Källa: Europeiska Kommissionen

Figur 1.9: Telefonikostnader för rikssamtal, år 1999 och 2000, index EU= 100

Källa: Europeiska Kommissionen

1.6 Avslutande kommentarer

EU:s statistik över nationellt stöd till företagen visar att det totala svenska stödet (exklusive jordbruksstöd) ligger strax under EU-genomsnittet. En stor del av det svenska stödet är riktat mot transportsektorn, vilket delvis kan förklaras av Sveriges geografi. Av EU-länderna är det bara Storbritannien som har ett lägre stöd riktat mot tillverkningsindustrin än Sverige.

Prisnivån i Sverige jämfört med andra länder är hög. Endast Danmark har högre priser. Den höga prisnivån i Sverige kan troligen till stor del förklaras av bristande konkurrens inom många marknader. Detta kan bero på att många marknader domineras av ett fåtal storföretag vilket skapar en oligopolistisk marknadsstruktur.

Denna höga prisnivå slår inte igenom på priser för el och telefoni. Istället har Sverige bland de lägsta priserna på dessa tjänster, vilket tyder på att konsumenterna har gynnats av omreglering inom el- och telefonimarknaden.

Här har två områden nämnts där Sverige valt att avreglera. Det finns även andra områden där det är möjligt för staten att uppmuntra privata initiativ. Det som ligger närmast till hands är s.k. PPP-finansiering (Public Private Partnership) som innebär att satsningar görs genom ett samarbete mellan staten och privata företag. Denna form av finansiering är främst aktuell för infrastruktur. I höst planeras en infrastrukturproposition där regeringen kommer att presentera hur man skall gå vidare i denna fråga.

Den entreprenöriella aktiviteten i Sverige tycks vara lägre än i många andra OECD-länder. En relativt låg andel av arbetskraften är företagare och en relativt liten andel av befolkningen var under år 2000 engagerade i någon aktivitet med syfte att starta företag. Andelen kvinnor som driver företag är betydligt lägre än andelen män. Enbart två EU-länder har en lägre andel kvinnliga företagare än Sverige.

Drygt en tredjedel av de små och medelstora företagen i Sverige uppger att inga hinder finns för företagande. Även om detta är högt, jämfört med andra länder, så betyder det att en klar majoritet upplever hinder för att driva företag. Att tio procent av företagen anser att administrativa regler är det största hindret för företagande tyder på att behovet av regelförenkling är stort. Komplicerade regler innebär en belastning för särskilt entreprenörer och småföretagare, eftersom de mindre företagen ofta saknar resurser att överblicka och få kunskap om reglernas utformning och innebörd. Inom Näringsdepartementet finns en särskild funktion,

SimpLex, som arbetar för regelförenkling. SimpLex uppgift är att bevaka att samtliga nya eller förändrade regelförslag som kan ha effekter av betydelse för småföretagare underställs en särskild konsekvensanalys. Hittills har SimpLex inriktat sitt arbete på Regeringskansliet, men fr.o.m. i år kommer även insatser hos myndigheterna och utredningsväsendet att prioriteras, bl.a. genom utbildningsinsatser.

2 En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik

Forskning och utveckling är av grundläggande betydelse för näringslivets tillväxt. I likhet med många andra länder satsar Sverige betydande resurser på sådan verksamhet. Sverige har sedan länge intagit en tätposition vad gäller resurser som satsas på forskning.

2.1 Indikatorer

Sambandet mellan forskning och tillväxt är relativt komplicerat. Det finns inget enkelt sätt att särskilja och mäta resultaten av forsknings- och utvecklingsarbete. I det följande redovisas ett flertal indikatorer för att belysa olika sidor av politikområdet. Följande fem indikatorer kommer att användas:

- Utgifter för forskning och utvecklingsarbete
- Riskkapital
- Patentansökningar
- Innovationsverksamheten i små och medelstora företag.
- Export av högteknologiska produkter

Några av indikatorerna – t.ex. utgifter för forskning och utveckling – kan sägas belysa insatserna (input) på området. Andra – som t.ex. patentansökningar och export – kan ses som resultat (output) som, i varje fall till en del, kan tillskrivas insatserna.

2.2 FoU-utgifter

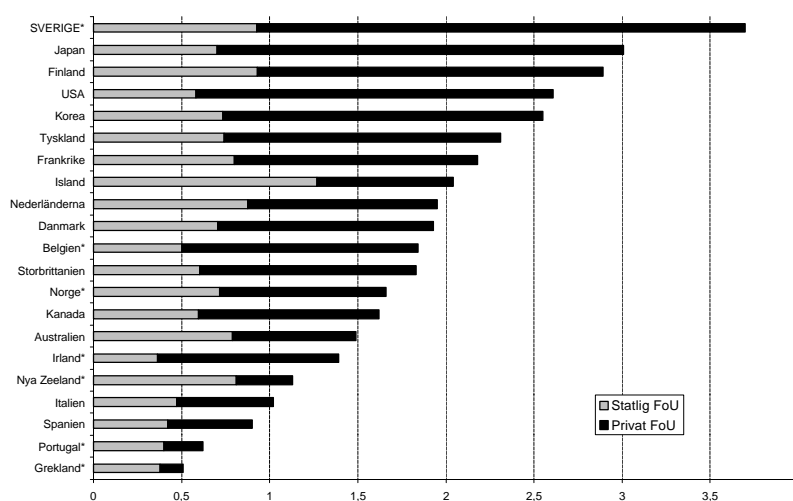
Den första figuren visar att Sverige, år 1997-98, låg i täten när det gällde andelen av BNP som satsades på forskning och utvecklingsarbete. I figuren görs en uppdelning mellan de FoU-insatser som

görs av staten respektive näringslivet. Det är i första hand det svenska näringslivets satsningar som ligger bakom topplaceringen. Andelen FoU utförd i privat sektor ligger väsentligt högre i Sverige än i övriga länder. Därefter följer stora ekonomier som USA och Japan. Även Finland har en hög andel FoU i den privata sektorn.

Även den statligt finansierade FoU-insatsen ligger högt i Sverige jämfört med andra länder. Island har den klart högsta andelen statliga FoU-utgifter. Finland och Nederländerna ligger på ungefär samma nivå som Sverige.

Även om man ser till FoU per capita ligger Sverige bra till. Med detta mått placerar sig Sverige på andra plats efter USA.

Figur 2.1: FoU som andel av BNP år 1998, procent

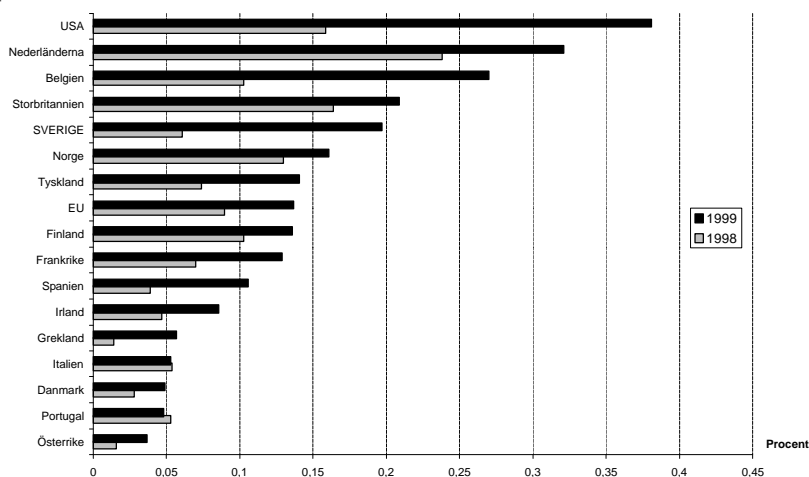

Not: *1997. Källa: OECD

2.3 Riskkapital

Tillgången till riskkapital är ofta en nödvändig förutsättning för att resultaten av utvecklingsarbete skall kunna kommersialiseras. Uppgifter om riskkapital samlas in av European Venture Capital Association (EVCA). Dessa data har i en EU-rapport kompletterats med liknande data för USA för åren 1998 och 1999. I det som här kallas "riskkapital" ingår finansiering av nystartade företag (early stage), av expansion av företag och av uppköp av aktier i bolag (replacement capital).

Figur 2.2: Riskkapital som andel av BNP år 1998 och år 1999, procent

Källa: Europeiska kommissionen/EVCA/NVCA

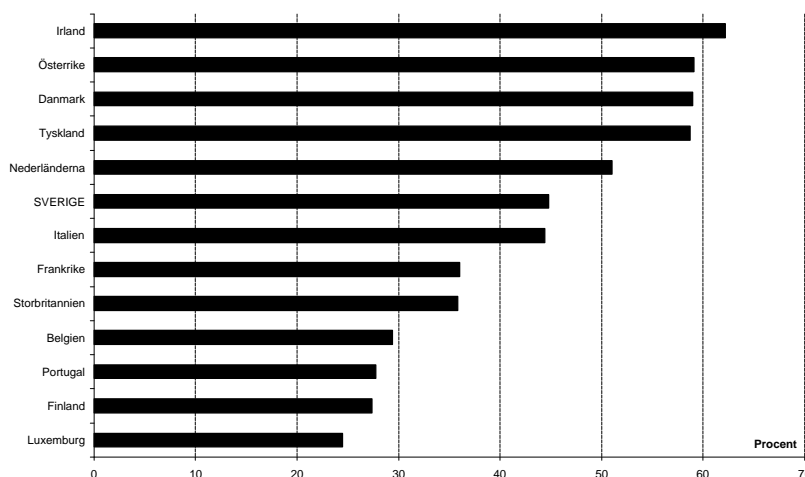
Sverige ligger förhållandevis väl till, i nivå med Storbritannien men tydligt efter Belgien och Nederländerna. USA ligger högst, men eftersom statistikkällan inte är samma som för EU-länderna bör uppgiften tolkas med försiktighet.

Med några få undantag har det skett en kraftig tillväxt i tillgången på riskkapital. Sverige tillhör de länder där ökningen varit störst. Tillgången på riskkapital har trefaldigats mellan åren 1998 och 1999.

2.4 Innovationsverksamhet

Nästa indikator belyser innovationsverksamheten inom ekonomin. Här redovisas endast data för små och medelstora företag av det skälet att stora företag nästan genomgående bedriver sådan verksamhet. Uppgifterna är hämtade från en enkät som genomfördes perioden 1997-98. I enkäten klassades företag som innovativa om de hade tagit fram nya (förbättrade) produkter eller tillämpat nya (förbättrade) processer.

Figur 2.3: Andel små och medelstora företag med innovationsverksamhet år 1997-98, procent

Källa: EU/Community Innovation Survey

I Sverige har något mindre än hälften av de små och medelstora företagen redovisat innovationsverksamhet vilket ger en placering ungefär i mitten av EU-länderna. Högst ligger Irland med över 60 procent, följt av Österrike, Danmark och Tyskland vilka samtliga ligger strax under 60 procent. Finland ligger näst sist.

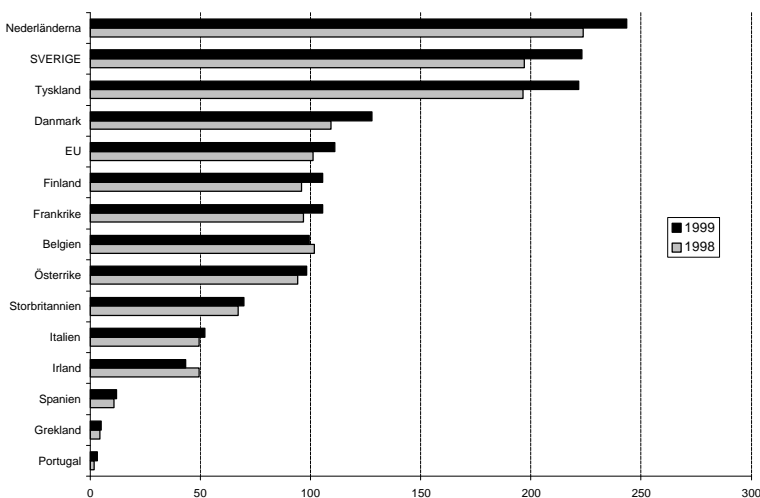
Både Sverige och Finland som har en hög andel FoU ligger sålunda väsentligt sämre till när det gäller innovationsverksamheten bland små och medelstora företag. Förklaringen kan ligga i att FoU-verksamheten i första hand ligger inom storföretagen och att den inte får omfattande spridningseffekter till underleverantörer och andra småföretag.

Det bör påpekas att svarsfrekvensen varierade mycket mellan länderna, vilket gör det svårt att göra jämförelser och dra allt för långtgående slutsatser om innovationsverksamheten.

2.5 Patent

Ett vanligt förekommande mått på resultaten av FoU är antalet patentansökningar. Nästa figur visar antalet sökta patent vid European Patent Office (EPO) i relation till folkmängden i de olika länderna.

Figur 2.4: Antal patentansökningar vid EPO per milj invånare år 1998 och 1999

Källa: EPO

Det är en stor spridning mellan EU-länderna. Portugal, Grekland, Spanien och Irland har mindre än 50 ansökningar per miljon invånare, Nederländerna, Sverige och Tyskland ligger mellan 200 och 250. Sverige ligger på andra plats efter Nederländerna. Flertalet länder har ökat antalet ansökningar mellan åren 1998 och 1999. Det gäller även Sverige som redovisat en ökning på 13 procent.

Ett alternativt sätt att mäta resultaten av FoU är att studera antalet högteknologiska patent. Med detta mått hamnar Sverige på en andraplats efter Finland, som har betydligt fler högteknologiska patentansökningar per invånare än andra EU-länder.

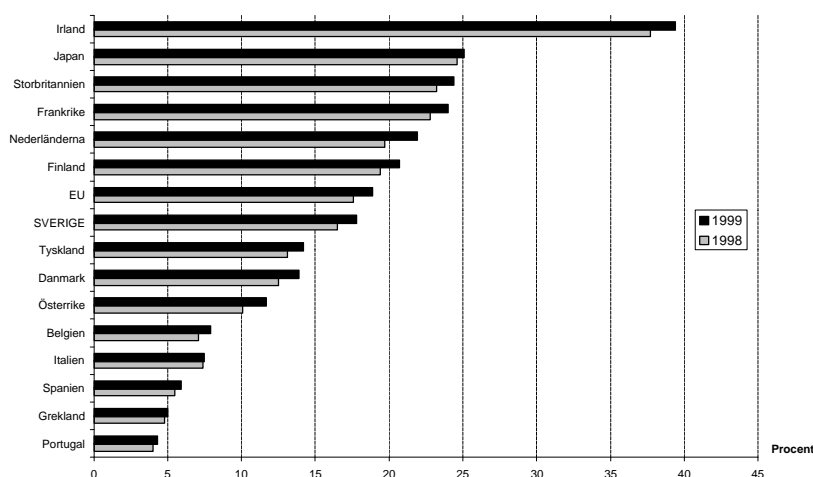
Statistiken för patentansökningar i figur 2.4 baseras på ansökningar till EPO. Ibland används patentansökningar i USA för internationella jämförelser, vilket delvis ger en annan bild. USA, Japan och Schweiz har fler patentansökningar per capita i USA än Sverige.

2.6 Export av högteknologiska produkter

Den sista indikatorn visar exporten av högteknologiska produkter som andel av den totala exporten. Uppgifter för år 1998 och år 1999 återges i figur 2.5.

Figur 2.5: Export av högteknologiska produkter som andel av total export år 1998 och 1999, procent

Källa: Europeiska Kommissionen

Sverige låg år 1999 på 18 procent vilket var något under genomsnittet för EU. Den höga andelen FoU och patent återspeglas sålunda inte i exporten av högteknologiska produkter. I särklass högst låg Irland där närmare 40 procent av exporten bestod av högteknologiska produkter. Detta kan förklaras av att Irland har en stor industri för sammansättning av importerade högteknologiska produkter, främst IT-produkter.

2.7 Avslutande kommentarer

Indikatorerna på detta område ger överlag en positiv bild. När det gäller FoU-utgifter, antal patentsökningar och tillgång till riskkapital ligger Sverige mycket bra till. Likaså när det gäller antalet

patentansökningar. Däremot ligger Sverige sämre till i fråga om export av högteknologiska produkter och innovationsverksamhet i små och medelstora företag.

Med tanke på det höga antalet patentansökningar och att det svenska näringslivets FoU-utgifter är högst i världen i förhållande till BNP kan det upplevas paradoxalt att andelen högteknologisk export är relativt låg i Sverige. En förklaring till detta kan vara att Sveriges FoU-verksamhet domineras av ett fåtal storföretag med en produktion spridd till stora delar av världen. Merparten av storföretagens FoU-produktion förläggs till Sverige medan FoU-satsningarna främst appliceras inom egna produktionsenheter som till största delen är lokaliserade utomlands.

3 Sverige skall vara en ledande IT-nation

Sverige har under en längre tid legat väl framme på IT-området.⁷ Det gäller både produktion och användning av IT. Sverige har många ledande multinationella företag inom branschen samtidigt som utnyttjandet av varor och tjänster från informations- och kommunikationssektorn ligger på en mycket hög nivå. Ett uttryck för detta är att Stockholmsregionen av EU klassats som nummer ett av femton högteknologiska framtidsregioner inom unionen.

3.1 Indikatorer

Två aspekter av informationsteknikens utbredning kommer att belysas. Dels produktion och dels användning av IT.

Produktionens betydelse mäts i termer av *förädlingsvärdet i IT-sektorn som andel av näringslivets förädlingsvärde*. Med IT-sektorn avses de företag som producerar IT-varor och IT-tjänster.

IT-användningen beskrivs med fyra indikatorer, nämligen; *IT-utgifternas andel av BNP, användning av Internet i hemmet, antal mobiltelefonabonnemang och datoranvändning i arbetet*.

Utvecklingen inom IT-området går med rasande fart. IT-branschen utvecklas snabbt och branschglidningar uppkommer som gör det svårt att beskriva branschen med traditionella statistikbegrepp. En anpassning av den offentliga statistiken till "den nya ekonomin" kommer därför att ske.

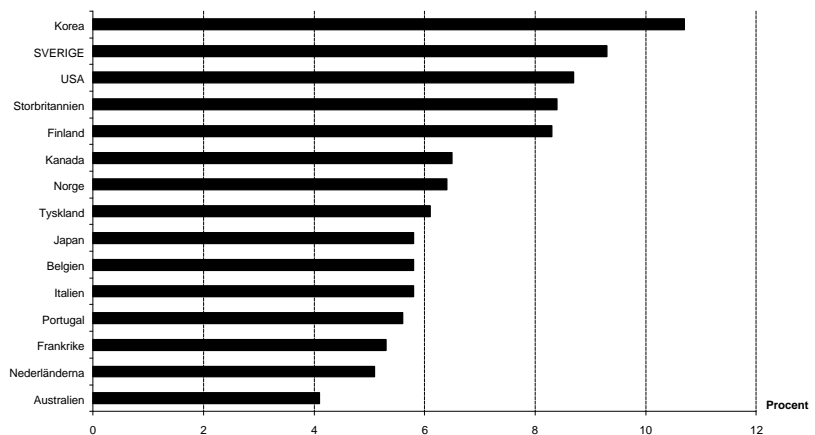
⁷ Nationalencyklopedin beskriver begreppet informationsteknik (IT) som en "teknik för insamling, lagring och bearbetning samt kommunikation och presentation av data i olika former". Detta är en av många definitioner på informationsteknik. Ofta används begreppet informations- och kommunikationsteknik (IKT) för att tydligare täcka både informationshantering och kommunikation. Vi kommer i denna rapport använda oss av begreppet IT enligt Nationalencyklopedins definition, i vilken även digital teknik för kommunikation ingår.

För internationella jämförelser finns i nuläget endast data från internationella sammanslutningar och från tillfälliga utredningar att tillgå. De indikatorer som presenteras i det följande är hämtade från OECD, EITO (European Information Technology Observatory) och ITU (International Telecom Union) samt från en återkommande enkätundersökning (Eurobarometer). Av indikatorerna kommer en att beskriva produktionssidan och fyra användnings- sidan.

3.2 Produktion inom IT-sektorn

OECD har i en särskild publikation – *Measuring the IT Sector* - presenterat statistik från officiella källor som mäter produktionen i IT-sektorn på ett konsistent sätt. Statistiken visar att Sverige ligger mycket högt i termer av produktion, sysselsättning och utgifter för forskning och utvecklingsarbete inom sektorn.

Figur 3.1: Förädlingsvärdet i IT-sektorn som andel av förädlingsvärdet i näringslivet år 1997, procent

Källa: OECD

I figur 3.1 visas IT-sektorns förädlingsvärde som andel av hela näringslivets förädlingsvärde.⁸ Högst ligger Korea där IT-sektorns produktion utgör 10,7 procent av näringslivets totala produktion.

⁸ I figur 3.1 bygger på OECD:s definition av IT-sektorn. Vissa länder har dock inte strikt följt OECD:s definition.

Sverige kommer här på andra plats med en andel på 9,3 procent. Genomsnittet för OECD och EU ligger på 7,4 respektive 6,4 procent. I Finland utgör andelen 8,3 procent och i USA 8,7 procent.

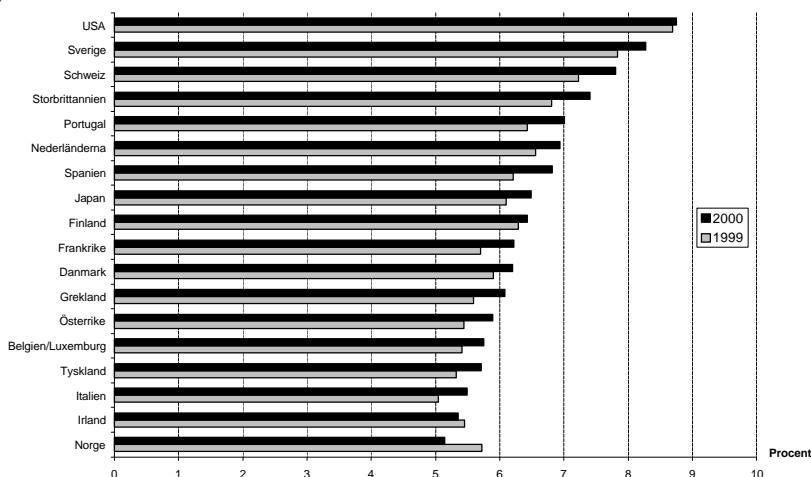
Situationen är likartad när det gäller sysselsättningen inom IT-sektorn. Sverige ligger här i toppen med en IT-sysselsättning som utgör 6,3 procent av hela sysselsättningen i näringslivet. På andra plats kommer Schweiz med 6,0 procent.

I genomsnitt närmare 10 procent av förädlingsvärdet inom IT-sektorn går till utgifter för forskning och utvecklingsarbete. Högst andel har Japan med 17,2 procent, följt av Finland med 15,7. Sverige kommer här på en tredje plats med 12,1 procent.

3.3 Utgifter för IT

IT-användningen illustreras först med statistik över IT-marknaden som andel av BNP. Detta visar ländernas investeringar och konsumtion av hårdvara (t.ex. datorer och kommunikationsutrustning), mjukvara och IT-tjänster.

Figur 3.2: Utgifter för IT som andel av BNP år 1999 och år 2000, procent

Källa: EITO

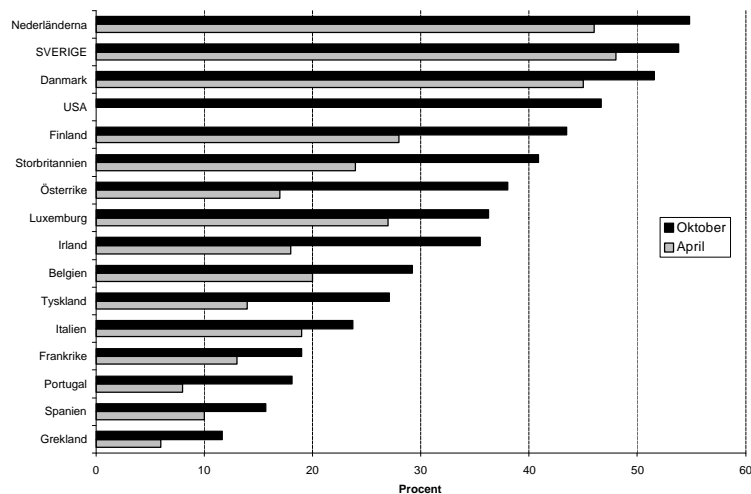
Sverige har efter USA den högsta andelen IT-utgifter av BNP. Av figuren framgår att klyftan mellan USA och Europa minskar något.

I Sverige är kommunikationsutrustning det segment som visade högst tillväxt under år 2000. I detta segment ingår telefoner, mobiltelefoner och annan terminalutrustning. Två andra segment där Sverige ökar är IT-tjänster och mjukvaror.

3.4 Internetanvändning i hemmet

Frågor om tillgången till Internet ingår i en enkätundersökning (Eurobarometer) som går ut i EU:s medlemsländer. Svaren på frågan visar hur många som har tillgång till Internet i hemmet.

Figur 3.3: Andelen av befolkningen som har tillgång till Internet i hemmet, år 2000, procent

Källa: Europeiska Kommissionen/Eurobarometer

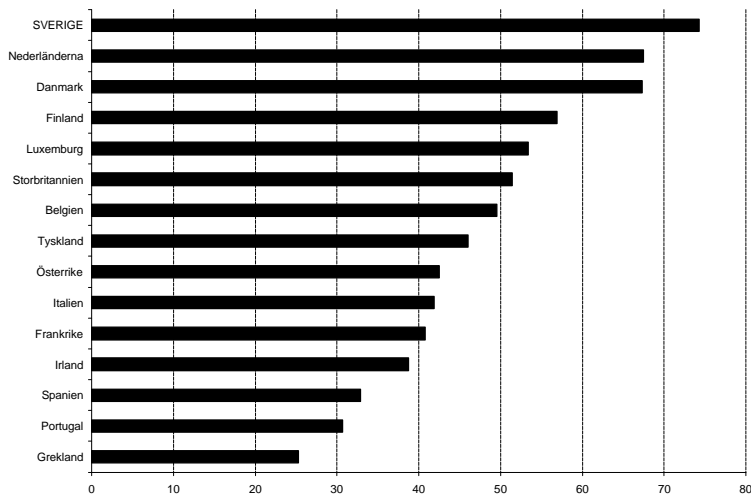
Sverige tillhör de länder som ligger i toppen. Endast Nederländerna redovisar en högre andel. Även Danmark och Finland ligger högt. Uppgiften för USA kommer från en annan källa och är därför inte direkt jämförbar. Enligt figuren skall det i vissa länder ha skett en mycket kraftig ökning i tillgången till Internet mellan de båda mättillfällena. Det är svårt att finna rimliga

förklaringar till dessa ökningstal, vilket talar för att statistiken bör tolkas med försiktighet.

Uppgifter över andelen Internetanvändare ger dock en liknande bild. Här ligger Sverige i täten följt av de övriga nordiska länderna. I denna statistik, som publicerats av EITO, ingår dock inte USA.⁹

3.5 Datoranvändning i arbetet

Figur 3.4: Andel av arbetskraften som använder dator i arbetet, år 2000, procent

Källa: Eurobarometer

Figur 3.4 illustrerar andelen av arbetskraften som använder dator i arbetet i EU-länderna. Det är en stor spridning mellan länderna. Sverige intar en särställning - tre fjärdedelar av arbetskraften använder dator i arbete. Även Nederländerna och Danmark har en hög andel. I botten ligger de sydeuropeiska länderna tillsammans med Irland.

3.6 Abonnemang på mobiltelefoner

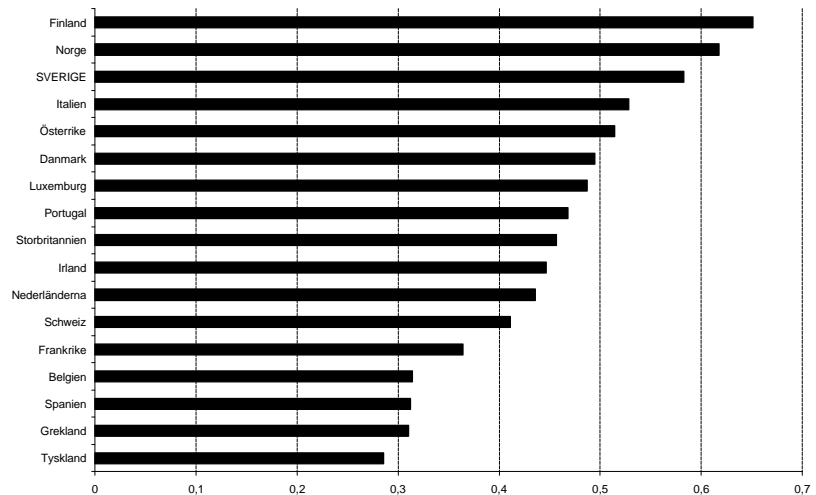
Statistiken över mobiltelefonabonnemang passar väl in i det mönster som målats upp i de föregående avsnitten. Även här ligger

⁹ European Information Technology Observatory 2000

de nordiska länderna i toppen. Finland har det högsta antalet mobiltelefonabonnemang per invånare, 65 procent av befolkningen har ett mobiltelefonabonnemang. Norge kommer på andra plats med 62 procent följt av Sverige på 58. I USA, som inte finns med i figuren, är andelen abonnemang drygt 30 procent, d.v.s. väsentligt lägre än i de nordiska länderna.

Figur 3.5: Mobiltelefonabonnemang per capita år 1999

Källa: International Telecom Union (ITU)

3.7 Avslutande kommentarer

Våra indikatorer visar entydigt att Sverige tillhör de länder som ligger i absoluta täten både när det gäller produktion och användning av IT. Detta bekräftas av analysföretaget IDC, som rankar Sverige som världens ledande IT-nation. Svenska företag har under lång tid legat frontlinjen vad gäller utnyttjandet av informationsteknik och är ledande inom vissa teknikområden. Sverige har även en relativt bra IT-infrastruktur. En av Sveriges främsta styrkor är det goda kunnandet på användarnivå både i företagen och i hushållen.

Det är dock viktigt att framhålla att utvecklingen inom IT-området går oerhört snabbt. Det försprång Sverige har kan därför snabbt inhämtas av andra länder. Enligt Näringsdepartementets rapport *IT som tillväxtmotor* (Ds 2000:68) är brist på IT-specialist-

kompetens det största enskilda hindret för en fortsatt snabb utveckling inom IT-området i Sverige. Regeringen har därför ökat satsningen på specialistutbildningarna under de senaste åren. Men det krävs även att intresset för IT-relaterade utbildningar ökar.

4 Kompetenshöjning i arbetslivet

En av de viktigaste förutsättningarna för ekonomisk tillväxt är en hög kompetens hos arbetskraften. Det ställer bland annat krav på den formella utbildningens omfattning och inriktning. Men också kompetenshöjningen på själva arbetsplatsen är en nödvändig komponent för att skapa ett konkurrenskraftigt näringsliv.

4.1 Indikatorer

Sex olika indikatorer har använts för att belysa kompetensnivå och kompetenshöjning.

Den första indikatorn visar nivån på *baskompetens*. Uppgifterna är hämtade från International Adult Literacy Survey.

Tre indikatorer avser den formella utbildningen. Den första visar *andelen av befolkningen med minst en tvåårig gymnasieutbildning*. Den andra visar *andelen av arbetskraften som har högre utbildning*, d.v.s. minst en treårig universitetsutbildning. Den tredje indikatorn visar tillflödet av *nyutexaminerade tekniker och naturvetare*. Statistiken är hämtad från OECD som under en längre tid arbetat med att jämföra utbildningsstatistik från medlemsländerna. Det bör dock redan här påpekas att skillnader mellan utbildningssystemen i olika länder gör att jämförelserna i vissa fall blir svåra att tolka.

Slutligen redovisas två indikatorer som belyser utbildning på arbetsplatsen. Den ena visar *andelen av arbetskraften som fått vidareutbildning*. Uppgifterna är hämtade från en enkätundersökning som genomförts inom EU av en organisation med namnet European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. En liknande enkät genomfördes år 1995 vilket gör det möjligt att jämföra detta år med år 2000. Den andra indikatorn speglar *förekomsten av vidareutbildning från företagssidan*. Den

anger hur stor andel av små och medelstora företag som givit arbetskraften utbildning. Även denna indikator bygger på en enkätundersökning genomförd i EU-länderna.

4.2 Baskompetens

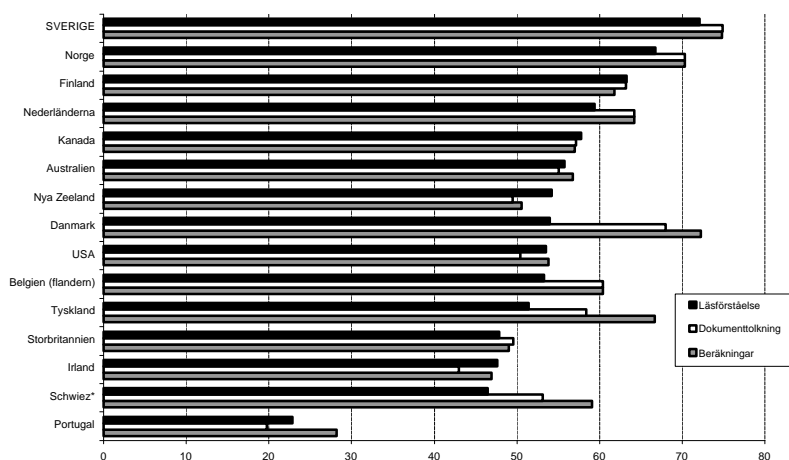
Formell utbildning är det vanligaste måttet på kompetens. Detta tar dock inte hänsyn till den kompetensutveckling som sker i och utanför arbetslivet efter avslutad utbildning. Ett alternativt mått på kompetens utvecklades i början av 1990-talet inom projektet International Adult Literacy Survey (IALS).

Studien genomfördes inledningsvis i Sverige och sex andra OECD-länder under åren 1994 och 1995. År 1998 genomfördes studien i ytterligare ett antal länder.¹⁰ Totalt har studien nu genomförts i 20 länder. Resultaten visar att Sverige ligger högst av samtliga länder i de tre testområdena: att läsa löpande text, att tolka dokument och att utföra beräkningar. När den vuxna befolkningen indelas i de tre grupperna: sysselsatta, arbetslösa och studerande, visar undersökningen att Sverige har högst baskompetens i alla tre grupperna. I samtliga länder har de sysselsatta högre baskompetens än de arbetslösa. De arbetslösa i Sverige har högre baskompetens än de sysselsatta i de flesta andra länderna.

---

¹⁰ OECD & Statistics Canada (2000), Literacy in the Information Age: Final Report of the International Adult Literacy Survey.

Figur 4.1: Andel av befolkningen 16-65 år med god läsförståelse, dokumenttolkning respektive beräkningsförmåga år 1994-1998, procent

Not: *ovägt medelvärde av tysk-, fransk- och italiensktalande

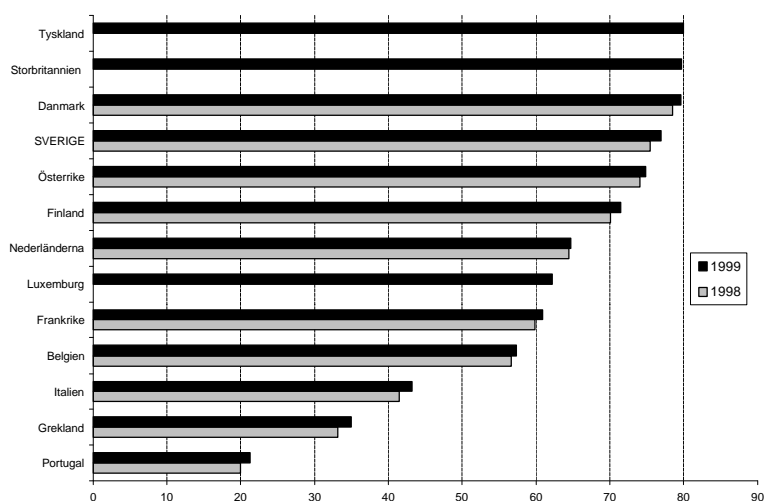
Källa: OECD & Statistics Canada

4.3 Formell skolutbildning

I Sverige hade 77 procent av befolkningen i åldern 25-64 åtminstone en gymnasieutbildning år 1999. I förhållande till övriga EU-länder är detta en hög andel. Tre länder - Tyskland, Storbritannien och Danmark - har en andel på cirka 80 procent. I samtliga länder, där jämförelser över tid är möjlig, har det skett en ökning av andelen med gymnasieutbildning.

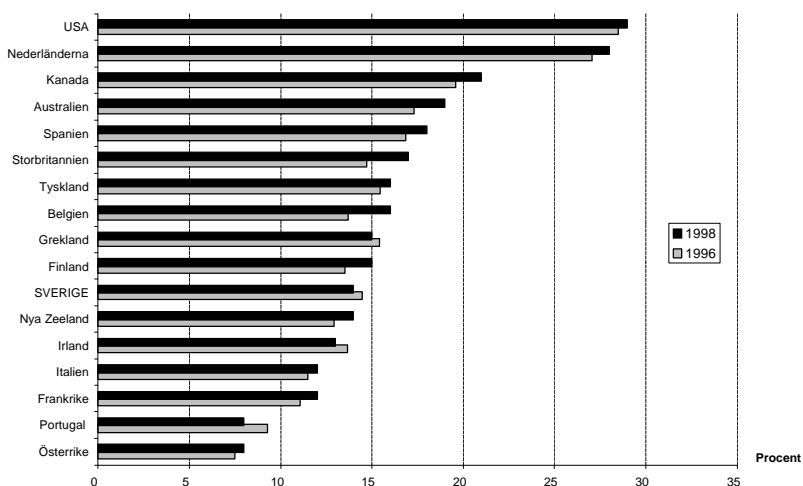
I sammanhanget kan nämnas att Sverige i ett internationellt perspektiv har en låg andel elever som hoppar av gymnasieutbildningen i förtid. Dessutom har man i Sverige, till skillnad från flera EU-länder, möjlighet att tillgodogöra sig gymnasiekompetens senare i livet genom den kommunala vuxenutbildningen.

Figur 4.2: Andel av befolkningen 25-64 år med minst gymnasieutbildning år 1998 och 1999, procent

Källa: Eurostat

Figur 4.3: Andel av arbetskraften 25-64 år med minst treårig högre utbildning år 1996 och 1998, procent

Källa: OECD

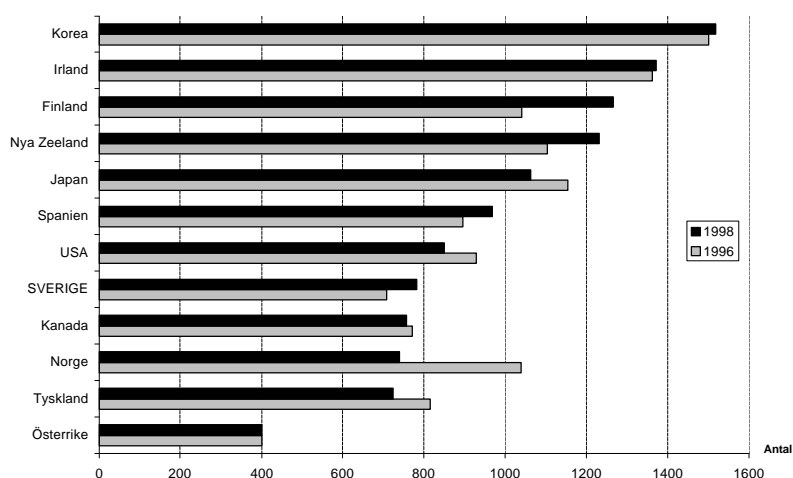
Av figur 4.3 framgår att knappt 15 procent av den svenska arbetskraften hade år 1998 en eftergymnasial utbildning på minst tre år. Andelen ligger väsentligt lägre än i USA där de högutbildade utgör närmare 30 procent av arbetskraften. Även andra länder som Australien, Storbritannien och Tyskland har en andel som klart överstiger Sveriges. Skillnaderna mellan de båda åren är svåra att tolka på grund av att vissa ändringar har genomförts i de statistiska definitionerna. Slutsatsen blir dock att Sverige behåller sin plats på den nedre delen av skalan.

Vi kan således konstatera att i Sverige har en relativt hög andel av befolkningen en gymnasieutbildning medan en relativt låg andel av arbetskraften har en treårig universitetsutbildning. En förklaring till Sveriges låga andel med treårig universitetsutbildning är att många valt en kortare universitetsutbildning. Det är troligt att andelen av arbetskraften med lång universitetsutbildning kommer att öka, då allt fler tvååriga utbildningsalternativ omvandlats till treåriga.

Av figur 4.2 och 4.3 framgår att spridningen i utbildningsnivå mellan EU-länderna är stor. Exempelvis har enbart 21 procent av befolkningen i Portugal en gymnasieutbildning och endast åtta procent av arbetskraften en högre utbildning. Detta kan jämföras med Storbritannien där motsvarande andelar är 80 respektive 17 procent.

Figur 4.4: Antalet nyexaminerade från minst treåriga naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningar per 100 000 personer i arbetskraften i åldern 25-34 år, år 1996 och 1998.

Källa: OECD

Figur 4.4 visar tillskottet av nyutexaminerade tekniker och naturvetare med minst treårig utbildning. Antalet nyutexaminerade har satts i relation till arbetskraften i åldern 25-34 år. Även här gäller att definitionsförändringen gör det svårt att göra exakta jämförelser mellan länderna. Länder där bristerna är uppenbara har rensats bort. Eftersom statistik saknas för vissa länder har jämförelsen kunnat göras endast för 12 länder.

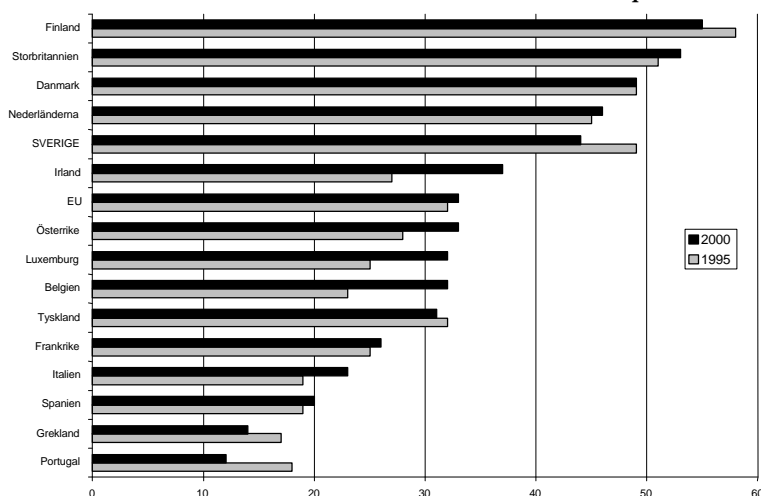
Figuren visar att Sverige ligger sämre till än flertalet av de länder som kan ses som våra naturliga konkurrenter. Av de länder som saknas i figuren därför att data endast finns för ett år har Danmark och Storbritannien högre värden än Sverige. Italien och Schweiz ligger däremot sämre till. Utvecklingen i Sverige pekar emellertid åt rätt håll, Sverige hör till de länder där utflödet av tekniker har ökat mellan åren 1996 och 1998.

4.4 Utbildning på arbetsplatsen

I den studie av arbetsmiljön som genomförts i EU-länderna åren 1995 och 2000 ingick bland annat en fråga om utbildning på arbets-

platsen. Frågan ställdes till de anställda och gällde om de fått utbildning på arbetsplatsen under de senaste tolv månaderna. Svaren framgår av figur 4.5.

Figur 4.5: Andel anställda som fått utbildning på arbetsplatsen under de senaste tolv månaderna, år 1995 och 2000, procent

Källa: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

Andelen anställda som fått utbildning på arbetsplatsen har i det närmaste varit oförändrad i EU som helhet mellan åren 1995 och 2000. Totalt fick runt en tredjedel utbildning på arbetsplatsen i EU. Sverige tillhör de länder som ligger klart över genomsnittet. I Sverige och Finland sjönk andelen som fått utbildning på arbetsplatsen. Sveriges andel minskade från 49 till 44 procent vilket medförde att vår position försämrades från en delad andra plats till en femteplats.

En möjlig förklaring till denna minskning kan vara att företag har svårare att genomföra vidareutbildning i en högkonjunktur. NUTEK konstaterar att i en enkätundersökning uppgav flera företag att de år 1999 upplevde flera problem i samband med vidareutbildning såsom tidsbrist i genomförandet och planering av sådan utbildning. Resultatet av detta blev att färre företag satsade på vidareutbildning, vilket även framgår av figur 4.5.

Den sista indikatorn speglar arbetsplatsutbildningen från företagets sida. Nedanstående figur visar hur stor andel av små och

medelstora företag som givit sina anställda utbildning på arbetsplatsen under år 1998.

Figur 4.6: Andel små och medelstora företag som givit anställda utbildning på arbetsplatsen under år 1998, procent.

Källa: Europeiska Kommissionen

Rangordningen mellan länderna har stora likheter med den föregående figuren. Finland, Storbritannien och Sverige återfinns i toppen, medan Grekland och Portugal ligger sist. Bland de små och medelstora företagen ligger Sverige som tredje land när det gäller utbildning på arbetsplatsen.

4.5 Avslutande kommentarer

Indikatorerna visar att befolkningen i Sverige har en hög baskompetens och att relativt många har gymnasieutbildning. Däremot ligger Sverige mindre väl till när det gäller den högre utbildningen. Särskilt bekymmersamt är läget vad beträffar tillskottet av högutbildade med teknisk och naturvetenskaplig bakgrund. Å andra sidan ligger Sverige väl till i fråga om utbildning på arbetsplatsen. En internationellt sett hög andel av företag och anställda är engagerade i sådan utbildning.

I Sverige har andelen högutbildade minskat mellan åren 1996 och 1998. Det har emellertid skett en ökning av andelen med högre

utbildning sedan dess. Detta beror på att det sedan år 1997 pågår en satsning på högskolan som resulterat i en kraftig ökning av antalet utbildningsplatser samt att allt fler tvååriga utbildningsalternativ omvandlas till treåriga.

Det låga tillskottet av examinerade naturvetare och tekniker är oroande. Enligt flera bedömare råder det stor brist på yrkeserfarna ingenjörer inom samtliga inriktningar. Enligt SCB:s arbetskraftsbarometer kommer behovet av ingenjörer att öka fram till år 2002, detta gäller inte minst datautbildade.¹¹ Satsningen på högskolan är särskilt riktad mot naturvetenskap och teknik. Denna satsning har av naturliga skäl inte påverkat antalet nyutexaminerade år 1998. Högskolans expansion har medfört att brist på utbildningsplatser inte är den huvudsakliga förklaringen till det låga antalet studenter inom NT-området. Istället har det uppstått en brist på sökande med naturvetenskaplig eller teknisk gymnasieutbildning. Avgörande för att undvika en fortsatt brist på högskoleutbildade med denna inriktning är därför att öka intresset för naturvetenskap och teknik, inte minst bland kvinnor, och att börja redan i unga år. Det kan även finnas skäl att se över behörighetsbestämmelserna till högskolan för att öka andelen elever från gymnasieskolans tekniskt industriella utbildningar.

För att stimulera livslångt lärande har Riksdagen beslutat att ett system för individuellt kompetenssparande skall införas. I budgetpropositionen för år 2000 avsattes 1,35 mdkr för år 2000 och 1,15 mdkr årligen från och med år 2001 med syfte att stimulera individuell kompetensutveckling. Utredningen för individuellt kompetenssparande har lämnat ett slutbetänkande (SOU 2000:119) där förslag presenteras om hur ett sådant system skulle kunna utformas samt hur de redan avsatta budgetmedlen effektivast skulle kunna användas. Slutbetänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Under våren år 2000 har ett intensivt arbete bedrivits för att utveckla nya Mål 3. Programmet syftar till att stärka individens ställning på arbetsmarknaden, främst genom kompetensutveckling. Mål 3 är en av de största satsningarna på kompetensutveckling i arbetslivet sedan Arbetslivsfonden.

Det är emellertid inte tillräckligt med satsningar som syftar till att höja arbetskraftens kompetens. Kompetensen måste även utnyttjas effektivt. I Näringsdepartementets rapport *Kompetensparadox? Hinder och möjligheter för att bättre tillvarata kompetensen*

¹¹ SCB (2000), *Arbetskraftsbarometern '99 – Utsikterna på arbetsmarknaden för 76 utbildningar*, Örebro

på arbetsmarknaden (Ds 2000:49) konstateras att Sveriges arbetskraft har internationellt sett en hög kompetens, men de anställda i Sverige utför inte arbetsuppgifter som utnyttjar kompetensen i större utsträckning än anställda i andra länder. I utredningen analyseras en rad hinder för en effektiv resursanvändning, exempelvis för få kvalificerade jobb i förhållande till arbetskraftens höga utbildningsnivå, brister i arbetsorganisationen, avsaknad av redovisning av icke-materiella tillgångar, låg rörlighet på arbetsmarknaden samt förekomsten av diskriminering.

5 En bättre fungerande arbetsmarknad

Målet för arbetsmarknadspolitiken är en väl fungerande arbetsmarknad med full sysselsättning och god ekonomisk tillväxt. Det första delmålet – en öppen arbetslöshet på 4 procent – uppnåddes under förra året. Ett annat delmål är att andelen av befolkningen i åldern 20-64 år som är sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden skall öka till 80 procent år 2004.

På en väl fungerande arbetsmarknad har alla individer samma chans att hävda sig oavsett kön, ålder, etnicitet, sexuell läggning och funktionshinder. Förutom grundläggande rättviseskäl finns även ekonomiska argument för att motverka diskriminering. I ett läge där en ekonomi närmar sig arbetskraftsbrist accentueras nödvändigheten av att samtliga individers kompetens tillvaratas. Dessvärre är det inte möjligt att med tillgänglig internationell statistik belysa denna aspekt fullt ut.

Även den regionala aspekten på arbetsmarknaden är viktig. Den innefattar både läget på arbetsmarknaden i olika regioner och rörligheten mellan regionerna. För att skapa likvärdiga levnadsvillkor i hela landet är det viktigt att motverka regionala obalanser.

Bland de indikatorer som redovisas i det följande finns både de mera övergripande som beskriver arbetsmarknaden som helhet och mått som avser grupper på arbetsmarknaden och regioner.

5.1 Indikatorer

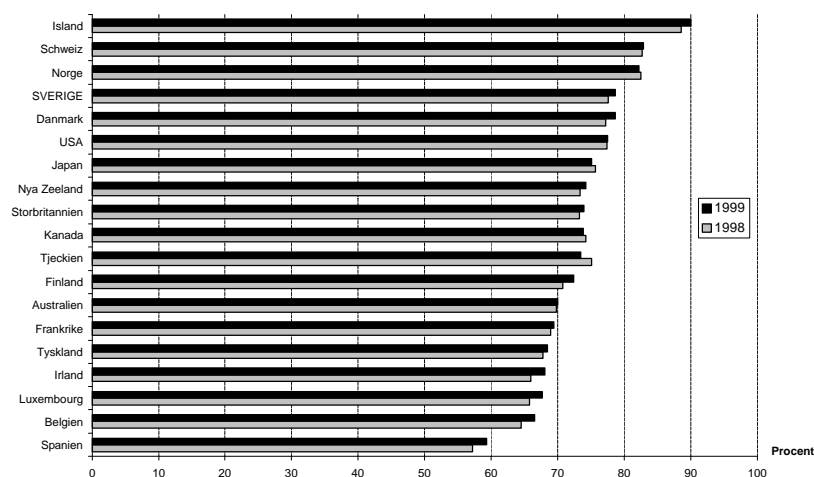
Indikatorerna i detta kapitel bygger på statistik från OECD och Eurostat. I de två följande avsnitten visas *sysselsättningsintensitet* och *arbetslöshet*. Därefter visas dels *ungdomar i arbete och i utbildning* och dels *sysselsättningsintensitet bland äldre*. I avsnitt 5.6 visas den *regionala spridningen i arbetslösheten*. För att belysa arbets-

kraftens rörlighet mellan regioner redovisas slutligen resultat från en studie som bygger på flyttningsstatistik från olika länder.

5.2 Sysselsättningsintensitet

Med sysselsättningsintensitet avses här den andel av befolkningen i åldern 25-64 som är sysselsatt. Figur 5.1 visar sysselsättningsintensiteten under åren 1998 och 1999.

Figur 5.1: Andel sysselsatta i förhållande till befolkningen 25-64 år, år 1998 och år 1999, procent

Källa: OECD

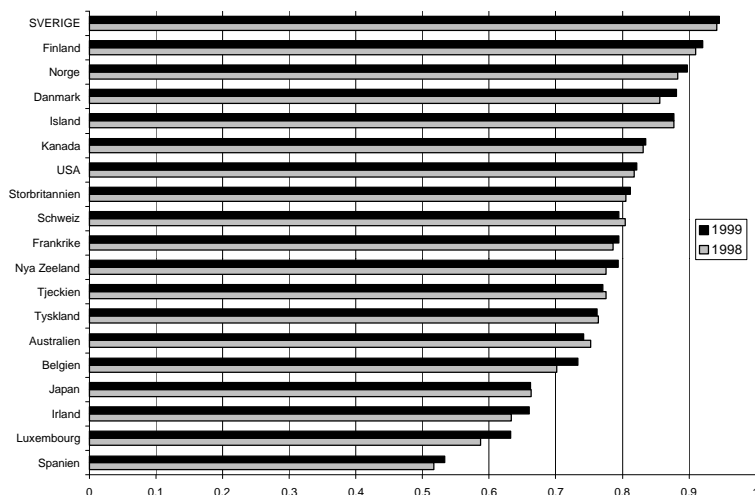
Sverige delar med 79 procents sysselsättningsintensitet fjärdeplatsen med Danmark. Det goda konjunkturläget har medfört att sysselsättningsintensiteten ökat mellan åren 1998 och 1999 i flertalet länder. Bland undantagen märks Norge och Japan. Den parallella konjunkturuppgången har lett till att det inte skett några stora förskjutningar i rangordningen mellan länderna.

Sveriges gynnsamma position beror till stor del på den höga sysselsättningen bland kvinnor. Bland de redovisade länderna låg Sverige på en tredje plats år 1999 med en sysselsättningsintensitet för kvinnor på 76,5 procent. Högst låg Island, följt av Norge.

De svenska männen hade en sysselsättningsintensitet på 81 procent vilket motsvarade en elfte plats, efter bland annat Schweiz, Danmark, Norge och USA.

För att illustrera kvinnornas ställning på arbetsmarknaden har kvoten mellan kvinnlig och manlig sysselsättningsintensitet beräknats. Om kvoten är lika med ett är sysselsättningsintensiteten mellan kvinnor och män lika hög. Ett värde mindre än ett betyder att kvinnors sysselsättningsintensitet är lägre än männens.

Figur 5.2: Kvoten mellan kvinnlig och manlig sysselsättningsintensitet 25-64 år, år 1998 och 1999.

Källa: OECD

I samtliga länder har kvinnor en lägre sysselsättningsintensitet än män. De nordiska länderna är de mest jämställda med Sverige i täten. I Sverige utgjorde år 1999 den kvinnliga sysselsättningsintensiteten 95 procent av den manliga. I Spanien låg andelen på enbart 53 procent.

Förbättringen av konjunkturläget mellan åren 1998 och 1999 har i många länder gynnat kvinnorna mer än männen med påföljd att den redovisade kvoten mellan sysselsättningsintensiteterna ökat.

Länder med en hög kvot, det vill säga små skillnader i sysselsättningsintensitet mellan könen, har i allmänhet även en hög total sysselsättningsintensitet.

5.3 Arbetslöshet

Konjunkturförbättringen återspeglas även i statistiken över arbetslösheten. Totalt sett har arbetslösheten i Sverige minskat med nästan en procentenhet från år 1998 till år 1999. Trots denna minskning har Sverige en hög total arbetslöshet vid en jämförelse med övriga OECD-länder. Förbättringen av arbetsmarknadsläget i flertalet länder har lett till att rangordningen i stort sett är oförändrad. Sverige låg med cirka sju procents arbetslöshet år 1999 på en femtonde plats av 22 OECD-länder. Jämfört med år 1998 har arbetslösheten i Sverige minskat med cirka en procentenhet. Arbetslösheten har fortsatt att minska år 2000. Enligt skattningar från Eurostat är Sverige det land där arbetslösheten minskat mest mellan åren 1999 och 2000.

I figur 5.3 och 5.4 återges data över andelen arbetslösa kvinnor respektive män i olika länder. Uppgifterna är hämtade från OECD.¹² Sverige hade år 1999 en relativt hög arbetslöshet även bland kvinnor jämfört med övriga OECD-länder. De isländska och norska kvinnorna hade den lägsta arbetslösheten och de spanska och italienska den högsta.

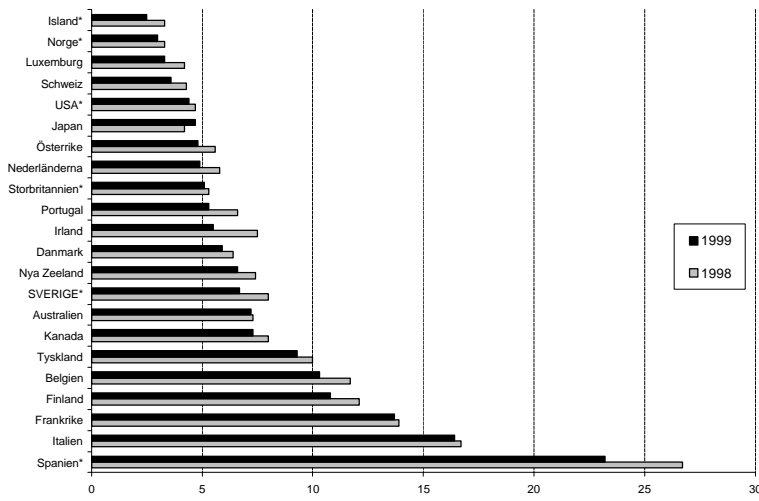
Även för männen var arbetslösheten i Sverige relativt hög under år 1999 jämfört med andra OECD-länder. De svenska männen hade år 1999 en arbetslöshet på 7,5 procent, vilket är nästan en procentenhet högre än de svenska kvinnorna. Av figurerna 5.3 och 5.4 framgår även att spridningen är större för kvinnor än för män samt att Sverige tillhör de åtta länder där arbetslösheten är högre för män än för kvinnor.

Förutom arbetslöshet är det också viktigt att studera anställda på arbetsmarknaden som p.g.a. arbetsmarknadsskäl arbetar mindre än de skulle vilja göra, d.v.s. deltidsarbetslöshet. Totalt var 248 000 personer deltidsarbetslösa i Sverige år 2000. Av dessa var 72 procent kvinnor.

---

¹² Här används ILO:s definition av arbetslöshet, vilket innebär att även latent arbetslösa som är heltidsstuderande inkluderas.

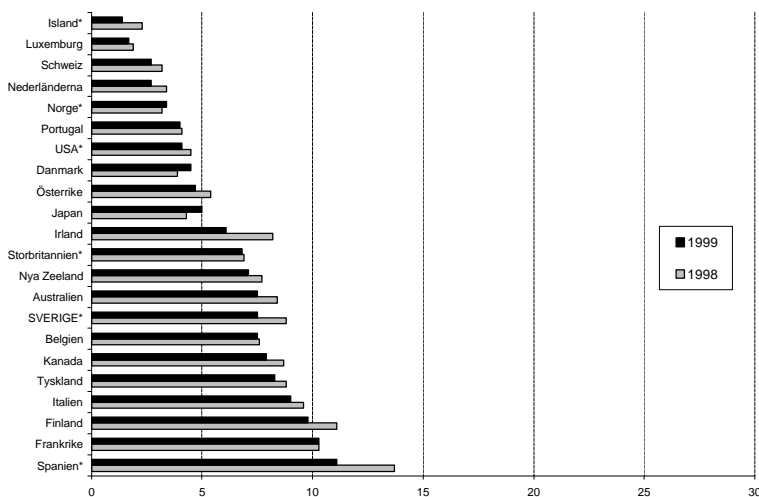
Figur 5.3: Andel arbetslösa kvinnor 15-64 år, år 1998 och 1999, procent

Not: * 16-64 år

Källa: OECD

Figur 5.4: Andel arbetslösa män 15-64 år, år 1998 och 1999, procent

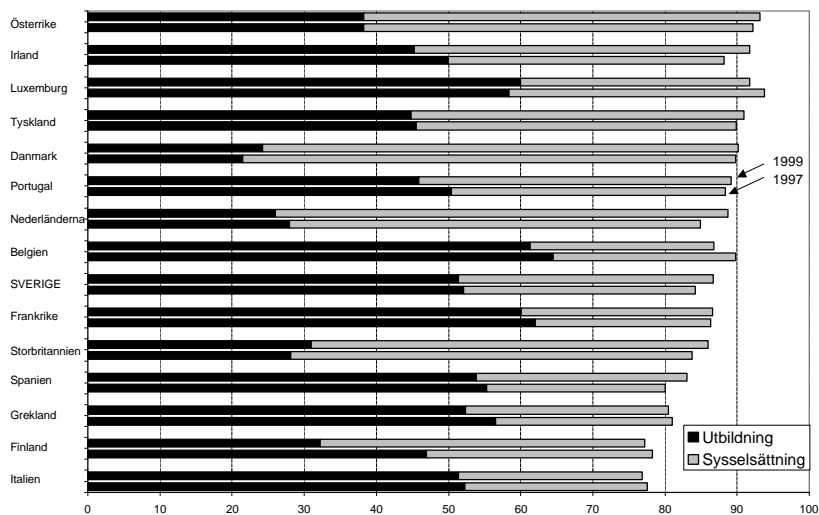
Not: * 16-64 år

Källa: OECD

5.4 Ungdomar i arbete och utbildning

I följande figur illustreras andelen ungdomar som är i utbildning eller sysselsättning.

Figur 5.5: Andel ungdomar 16-24 år i utbildning och sysselsättning år 1998 och 1999, procent

Källa: Eurostat

Andelen ungdomar i sysselsättning eller i utbildning var år 1999 högst i Österrike och Irland bland EU-länderna. Lägst andel hade Italien och Finland. I Sverige var år 1999 knappt 87 procent av ungdomarna sysselsatta eller i utbildning. Detta innebär att övriga 13 procent saknar sysselsättning av andra skäl än att de bedriver studier.

I flertalet länder har sysselsättningsandelen ökat bland ungdomarna mellan åren 1997 och 1999. Detta är en naturlig följd av konjunkturförbättringen mellan de båda åren. Samtidigt har andelen ungdomar i utbildning sjunkit. Det tyder på att i många länder fungerar utbildningen till viss del som buffert vid svängningar i efterfrågan på arbetskraft.

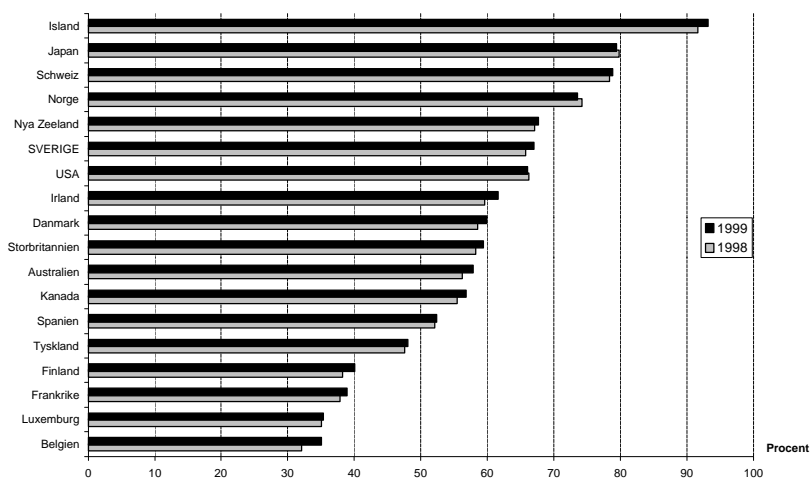
Det är mycket stora skillnader mellan länderna i ungdomarnas fördelning mellan arbete och utbildning. I Danmark arbetar två tredjedelar av ungdomarna. I Italien är motsvarande andel en fjärdedel. I gengäld återfinns endast en fjärdedel av de danska ung-

domarna i utbildning medan de länder som har högst andel – Belgien, Frankrike och Luxemburg – ligger på 60 procent. En tänkbar förklaring till de stora skillnaderna mellan länderna är förekomsten av lärlingsarbete. I Danmark är lärlingsarbete vanligt medan detta system inte används i t.ex. Sverige.

5.5 Sysselsättning bland äldre

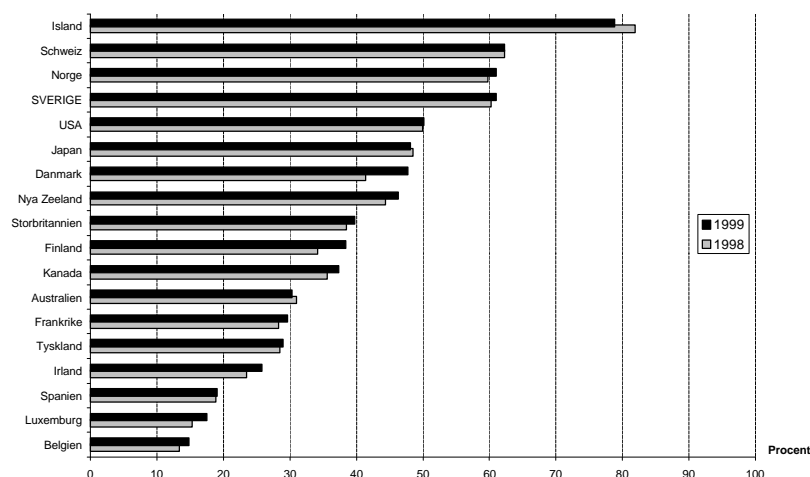
En viktig komponent i arbetsmarknadens funktionssätt är att arbetsmarknaden kan erbjuda arbetstillfällen även för äldre. Ett sätt att illustrera detta är med statistik som visar hur stor andel av de äldre som är sysselsatta. De båda följande figurerna visar sysselsättningsintensiteten för män och kvinnor i åldern 55-64 år. Statistiken är hämtad från OECD.

Figur 5.6: Sysselsättningsintensitet för män i åldern 55-64 år, år 1998 och 1999, procent

Källa: OECD

Figur 5.7: Sysselsättningsintensitet för kvinnor i åldern 55-64 år, år 1998 och 1999, procent

Källa: OECD

Det är mycket stora skillnader mellan länderna både för män och kvinnor. Island ligger högst med mer än 90 procent av de äldre männen och närmare 80 procent av kvinnorna i sysselsättning. Detta kan delvis förklaras av att pensionsåldern är 67 år och att arbetstagarna har rätt att arbeta ytterligare tre år. Lägst ligger för båda könen Belgien där drygt en tredjedel av de äldre männen är sysselsatta, medan endast 15 procent av de äldre kvinnorna förvärvsarbetar.

När det gäller andelen sysselsatta äldre män ligger Sverige på en sjätte plats i nivå med Nya Zeeland och USA men tydligt efter Norge, Schweiz, Japan och Island. Sverige intar en något bättre placering i andelen sysselsatta äldre kvinnor där Sverige kommer på en fjärde plats i nivå med Norge och Schweiz. I tre länder – Belgien, Luxemburg och Spanien – är mindre än en femtedel av de äldre kvinnorna förvärvsarbetande.

Det finns ett tydligt samband mellan sysselsättningsintensiteten för äldre och sysselsättningsintensiteten för åldern 25-64 år som redovisades i figurerna 5.1 och 5.2. I de länder där kvinnorna har en hög sysselsättningsintensitet totalt har också de äldre kvinnorna en relativt hög andel sysselsatta. Detta gäller t.ex. i de nordiska länderna. Det motsatta förhållandet gäller för Belgien, Luxemburg och Spanien. Samma mönster gäller för de äldre männen. Det finns

en tydlig samvariation mellan den totala sysselsättningsintensiteten för män och andelen äldre män i sysselsättning.

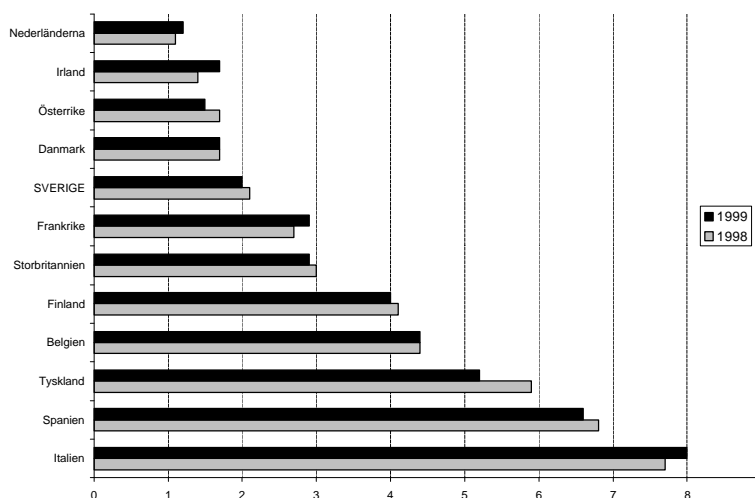
Tidigare i detta kapitel behandlades sysselsättningsintensiteten för samtliga i åldern 25-64 år. Där konstaterades att det i flertalet länder skett en uppgång i andelen sysselsatta mellan åren 1998 och 1999 och att detta gällde både för män och kvinnor. Som framgår av de båda ovanstående figurerna är förhållandet detsamma för de äldre. I flertalet länder har andelen sysselsatta ökat både för äldre män och äldre kvinnor. Som en följd av den parallella utvecklingen har rangordningen mellan länderna varit i stort sett oförändrad. För Sveriges del innebär detta att förbättringen av läget på arbetsmarknaden mellan åren 1998 och 1999 återspeglats i en ökad sysselsättningsintensitet bland de äldre, men att detta inte lett till några större förändringar i vårt läge jämfört med andra länder.

5.6 Regional arbetslöshet

Ytterligare en indikator på att arbetsmarknaden fungerar väl är att de regionala skillnaderna inte blir alltför stora. De regionala variationerna i arbetslöshet i EU-länderna återges i figur 5.8.

De regionala variationerna i arbetslöshet har av EU beräknats från data på s k NUTS-3 nivå. Det rör sig om administrativa regioner, som för Sveriges del utgörs av de 21 länen. Rent principiellt borde arbetslösheten beräknas för lokala arbetsmarknader, men sådan statistik saknas. Antalet regioner varierar kraftigt mellan länderna, från 8 på Irland till drygt 440 i Tyskland. Den genomsnittliga folkmängden per region är som högst närmare 800 000 (Spanien) och som lägst 190 000 (Tyskland). Det här betyder att regionerna i vissa fall omfattar flera lokala arbetsmarknader och i andra endast delar av dessa. I Sverige motsvarar Stockholms län relativt väl den lokala arbetsmarknaden, medan Norrbottens län består av flera sådana.

Figur 5.8: Regionala variationer i arbetslöshet. Variationskoefficient för andel arbetslösa

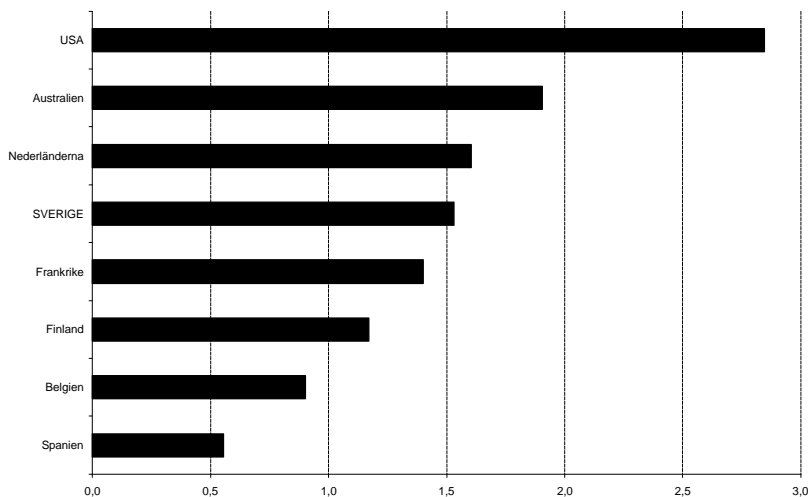
Källa: Europeiska Kommissionen

Det finns dock inget som talar för att skillnaderna i den regionala spridningen i arbetslöshet mellan länderna skulle bero på regionstorleken. Det finns ingen samvariation mellan den beräknade spridningen och regionernas genomsnittliga folkmängd. Figuren visar att de regionala skillnaderna minskat i Sverige mellan år 1998 och år 1999. Sett i ett något längre perspektiv ser bilden något annorlunda ut. År 1993 var arbetslösheten som högst i landet. Antalet öppet arbetslösa och personer i åtgärder utgjorde tillsammans 9,9 procent av befolkningen i åldern 16-64 år. Sex år senare hade andelen sjunkit till 6,7 procent. Samtidigt hade de regionala skillnaderna ökat. Det kan illustreras av de båda extremerna Stockholms och Norrbottens län. I Stockholm hade arbetslösheten sjunkit med närmare fyra procentenheter från 8,5 procent till 4,8 procent. I Norrbottens län var nedgången mindre. Där sjönk andelen från 13,2 till 11,8 procent. Återhämtningen på arbetsmarknaden under senare hälften av 1990-talet har sålunda inte varit jämnt fördelad över regionerna i landet.

5.7 Mellanregionala flyttningar

En väl fungerande arbetsmarknad kännetecknas bland annat av att arbetskraften är beredd att flytta mellan olika arbetsmarknadsregioner. Därmed underlättas möjligheterna att uppnå balans på de regionala arbetsmarknaderna. Det är emellertid svårt att få tag på statistik för internationella jämförelser av arbetskraftens rörlighet. Som en grov indikator används ibland statistiken över flyttningar mellan administrativt avgränsade regioner. En sådan analys ingick i en OECD-studie som publicerades år 2000.¹³ Där beräknades bland annat kvoten mellan de totala mellanregionala flyttningarna och befolkningen i varje land. I figur 5.9 återges kvoterna för några av länderna. De staplar som redovisas i figuren utgörs av genomsnitt för åren 1985, 1990 och 1995.

Figur 5.9: Mellanregionala flyttningar som andel av befolkningen år 1985-95, procent

Källa: OECD

Ett av problemen vid jämförelsen mellan länder är att avgränsa regionerna på ett likartat sätt. För Sveriges del har beräkningen

¹³ OECD (2000), Employment Outlook

utgått från 8 regioner. I Finland är antalet 5 och i USA 51.¹⁴ Med reservation för statistikproblemen blir slutsatserna i OECD-studien att flyttningsbenägenheten är högst i USA och att Nederländerna och Sverige ligger högt bland de europeiska länderna.¹⁵

De tal som redovisas i figuren utgörs av genomsnitt för åren 1985, 1990 och 1995. Utvecklingen efter år 1985 tyder på en uppgång i flyttningskvoten för Sverige, medan den minskat i t.ex. USA och Finland.

Även om statistiken bör tolkas med försiktighet pekar den för Sveriges del på en internationellt sett god rörlighet mellan regioner och att denna rörlighet ökat något över tiden.

En intressant iakttagelse är att länder med hög andel mellanregionala flyttningar också har en relativt låg regional variation i arbetslöshet. Detta kan tyda på att flyttningar medför en utjämning av arbetslöshet mellan regioner.

I regionalpolitiska utredningens slutbetänkande (SOU 2000:87) konstateras att mellanregionala flyttningar i Sverige har ökat något under andra halvan av 1990-talet, men flyttningarna beror mer på andra orsaker än arbetsmarknadsskäl. Den vanligaste orsaken till att en individ valde att flytta var "miljöbyte". "Studier" angavs som ett motiv i ungefär lika stor utsträckning som "nytt arbete" eller "byte av arbete". I denna utredning stöds således inte tanken att mellanregionala flyttningar i Sverige skulle utjämna arbetslösheten mellan regioner.

5.8 Avslutande kommentarer

De indikatorer som redovisats ovan visar att flertalet länder kännetecknats av en ökad efterfrågan på arbetskraft. Förbättringen av arbetsmarknadsläget i Sverige har därför inte lett till några påtagliga förändringar i vårt läge jämfört med andra länder. När det gäller sysselsättningsintensiteten ligger Sverige nära toppen, men väsentligt sämre till vad gäller arbetslösheten. Däremot tyder indikatorerna på att Sverige har relativt små regionala skillnader i arbetslöshet och en god geografisk rörlighet.

Länder med hög andel mellanregionala flyttningar har en relativt låg regional variation i arbetslöshet. Det tycks även föreligga ett

---

¹⁴ NUTS 2 indelning har använts för samtliga länder utom Australien och USA där man utgått från NUTS 1.

¹⁵ För att illustrera hur regionstorleken påverkar måttet har en kalkyl gjorts på svenska data för 25 regioner (län) istället för 8. Resultatet blir en kvot på drygt 2,5, d.v.s. i nivå med den som redovisas för USA.

samband mellan arbetslöshetens nivå på nationell nivå och spridningen mellan regionerna. De EU-länder som har den lägsta arbetslösheten – Holland och Österrike – har samtidigt en låg spridning av arbetslöshet mellan regionerna. Spanien och Italien har det högsta riksgenomsnittet för arbetslösheten och dessutom den största spridningen mellan regionerna.

En första förutsättning för att en individs kompetens skall tillvaratas i arbetslivet är naturligtvis att ingen person utestängs från arbetsmarknaden p.g.a. icke produktionsrelaterade faktorer såsom etnicitet, kön, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Det finns många tecken på att det förekommer diskriminering på den svenska arbetsmarknaden. Det hade varit av stort intresse att jämföra situationen i Sverige med övriga länder i EU och OECD. Problemen med att få fram tillförlitlig statistik har lagt hinder i vägen. I förra årets rapport jämfördes bl. a. utländska medborgares sysselsättningsintensitet i de europeiska länderna. Enligt Eurostats senaste statistik skall sysselsättningsintensiteten bland utländska medborgare ha gått ned i många länder mellan åren 1998 och 1999, bl.a. Sverige. Enligt de svenska arbetskraftsundersökningarna har dock sysselsättningsintensiteten bland utländska medborgare ökat markant mellan de båda åren. Eftersom det inte går att ge Eurostats data någon rimlig tolkning har de inte utnyttjats i detta sammanhang.

Under år 2000 var sysselsättningsintensiteten för utlandsfödda, i åldern 20-64 år, 62 procent. Detta kan jämföras med svenskfödda som, i samma åldersgrupp, hade en sysselsättningsintensitet på 80 procent. Även om situationen förbättrats för utlandsfödda på arbetsmarknaden de senaste åren så är ändå skillnaderna betydande mellan svenskfödda och utlandsfödda.

I ett internationellt perspektiv är sysselsättningsintensiteten och arbetslösheten i Sverige ungefär densamma för såväl kvinnor som män. Arbetsmarknaden i Sverige är emellertid inte jämställd. Kvinnor arbetar deltid i betydligt högre grad än män och dessutom arbetar kvinnor i större utsträckning inom den offentliga sektorn. Vidare är andelen kvinnor i chefsposition betydligt lägre än männens andel.¹⁶

Sammantaget kan konstateras att Sverige under de senaste två åren har haft en gynnsam utveckling inom arbetsmarknadsområdet. Med tanke på den höga arbetslösheten och bristande mångfald på

---

¹⁶ Se t.ex. Näringsdepartementet (2000), Kompetensparadox? Hinder och möjligheter för att bättre tillvarata kompetensen på arbetsmarknaden (Ds 2000:49)

arbetsmarknaden är det dock en bit kvar innan målet ”en bättre fungerande arbetsmarknad” är uppnått.

6 En väl fungerande lönebildning

En väl fungerande lönebildning kännetecknas av att den dels förmår kombinera en god reallöneutveckling med långsiktigt hållbar sysselsättningstillväxt genom att generera en kostnadsutveckling som givet produktivitetstillväxt inte överstiger den i våra konkurrentländer.

Formerna för lönebildning är i första hand en fråga för arbetsmarknadens parter. Samtidigt behövs ett starkt nationellt ramverk, inom vilket parterna kan agera.

Sverige har sedan mitten av 1990-talet upplevt en period med stark ekonomisk tillväxt, stigande sysselsättning och sjunkande arbetslöshet. För att denna gynnsamma utveckling skall kunna fortgå krävs bland annat en väl fungerande lönebildning. Det utrymme för reallöneökningar som skapas av produktivitetstillväxten i ekonomin bör inte överskridas. Tidigare har den svenska löneökningen vid flera tillfällen legat över produktivitetstillväxten. Kostnaderna per produktionsenhet har ökat snabbare än i många av konkurrentländerna. Detta har försämrat Sveriges konkurrenskraft och därmed förutsättningarna för ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning.

- Men det är inte bara den genomsnittliga löneutvecklingen som är viktig. Alltför låg lönespridning kan minska incitamenten för högre studier. Lönebildningen bör därför resultera i sådana lönedifferenser som skapar incitament för att skaffa högre utbildning. Å andra sidan skall inte lönedifferenserna vara så höga att de leder till social oro.

6.1 Indikatorer

Tre indikatorer har tagits fram:

Den första beskriver *den genomsnittliga löneökningstakten i företagssektorn*. Löneökningstakten är beräknad utifrån nationella valutor

och bygger på respektive lands nationalräkenskaper. Den ger sålunda en bild av hur det svenska näringslivets inhemska lönekostnader och därmed dess konkurrenskraft utvecklats i förhållande till andra länder. Statistiken är hämtad från OECD och utgörs av "Compensation per employee in the business sector", d.v.s. kvoten mellan den totala kostnaden för arbetskraft i företagssektorn och antalet sysselsatta i sektorn. Det betyder att förändringar i arbetskraftens sammansättning påverkar den genomsnittliga arbetskraftskostnaden.

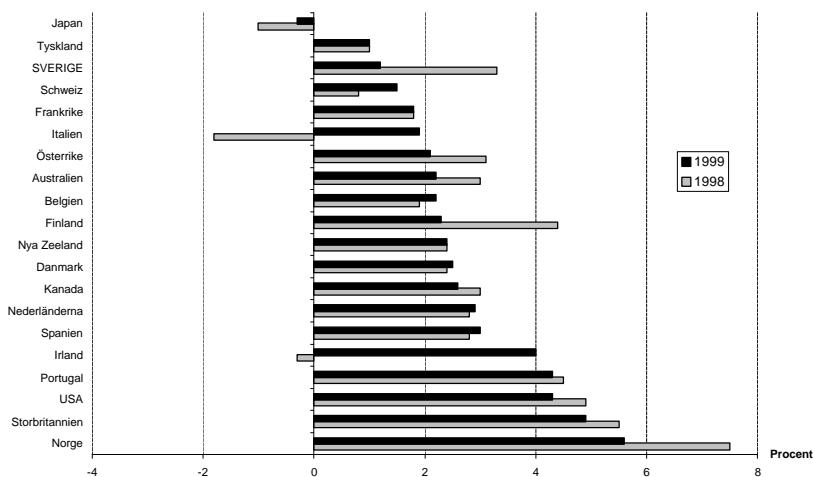
Den andra indikatorn belyser relationen mellan löneökningen och förändringen i produktiviteten. Högre löneökningar än omvärlden behöver varken medföra försämrade konkurrenskraft eller instabila priser. Det är först när kvoten mellan löneökning och produktivetsökning överstiger omvärldens som prisnivån tenderar att öka och konkurrenskraften försämras. Denna relation illustreras här med OECD:s statistik över förändringen i "Unit labour costs", d.v.s. *arbetskraftskostnad per producerad enhet*. Denna indikator är beräknad som förändringen i kvoten mellan ett lands arbetskraftskostnader och real BNP. Förändringen i arbetskraftskostnader kommer med andra ord att jämföras med produktionsökningen. Även denna indikator mäts i nationella valutor och bygger på nationalräkenskaperna.

Den tredje indikatorn är ett mått på *lönespridningen före skatt*. Den illustrerar hur stora löneskillnader som lönebildningen resulterar i. Statistiken består av ett material som samlats in av OECD och som består av uppgifter över lön före skatt. Definitioner och täckningsgrad varierar dock något mellan länderna.

6.2 Löneökning

Staplarna i nedanstående figur illustrerar löneökningstakten åren 1997-98 och 1998-99.

Figur 6.1: Förändring i nominell arbetskraftskostnad per sysselsatt i företagssektorn år 1997-98 och 1998-99, procent

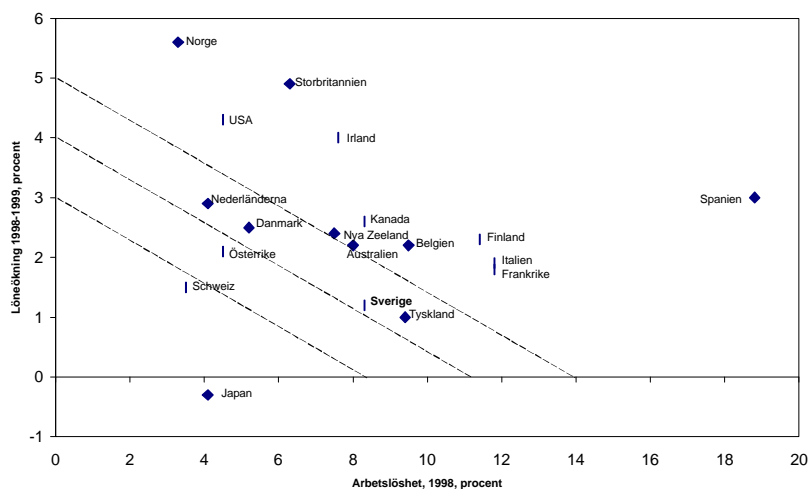

Källa: OECD

Figuren visar att Sverige ligger mycket väl till när det gäller förändringen i arbetskraftskostnad mellan år 1998 och år 1999. Tyskland är det enda europeiska land som ligger bättre till. Storbritannien och Norge är de länder som haft den största ökningen i arbetskraftskostnad per sysselsatt.

Löneökningstakten brukar ställas i relation till nivån på arbetslösheten. Vid en låg arbetslöshet antas löneökningarna tendera att bli större än vid höga arbetslöshetstal. I figur 6.2 jämförs förändringen i arbetskraftskostnad perioden 1998-99 med den relativa arbetslösheten år 1998.

Figur 6.2: Arbetslöshet år 1998 och förändring i arbetskraftskostnad per sysselsatt i företagssektorn, år 1998-99, procent

Källa: OECD

Det finns enligt figuren inget tydligt samband mellan nivån på arbetslösheten och löneökningstakten. Schweiz och Norge har samma låga arbetslöshet. Löneökningarna perioden 1998-99 var dock väsentligt högre i Norge. Förhållandena var desamma föregående år, d.v.s. vid en jämförelse mellan löneökningarna perioden 1997-98 och arbetslösheten år 1997.

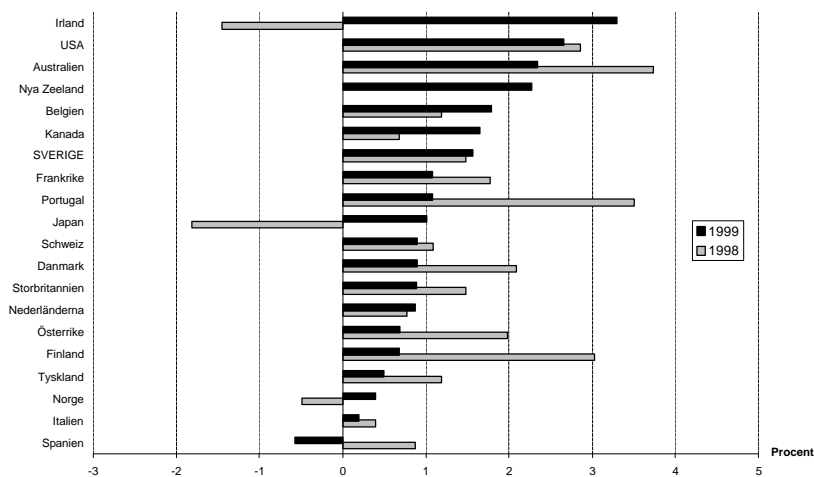
Sverige har en arbetslöshet som ligger ungefär i nivå med den i Australien, Nya Zeeland, Kanada och Irland. Löneökningarna i Sverige mellan år 1998 och år 1999 var dock väsentligt lägre än i de fyra länderna.

Jämfört med motsvarande figur för föregående år har Sveriges läge i figuren förbättrats, d.v.s. förskjutits mot origo p.g.a. minskad arbetslöshet och lägre löneökning.

6.3 Löneökning och produktivitet

Förändringar i produktiviteten kan för ekonomin som helhet mätas i termer av förändring i BNP per sysselsatt. Figur 6.3 visar hur produktiviteten förändrats åren 1997-98 och 1998-99.

Figur 6.3: Förändring i real BNP per sysselsatt år 1997-98 och 1998-99, procent

Källa: OECD

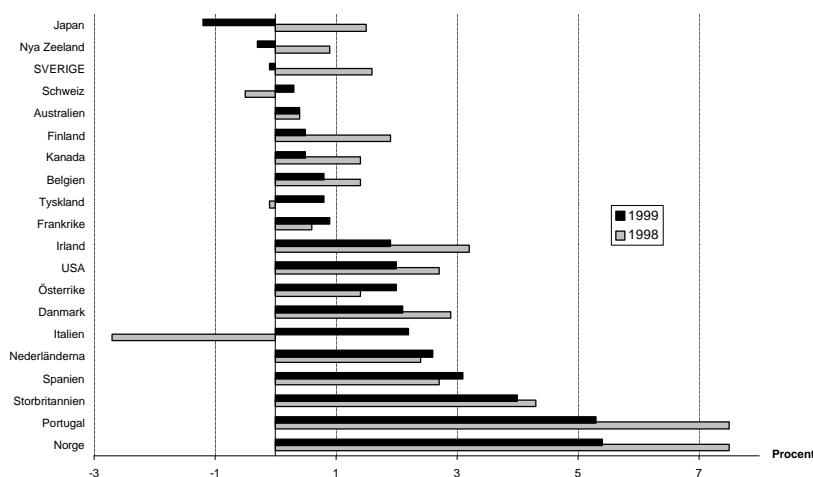
Figuren visar att det är en stor spridning mellan länderna i produktivtetsutveckling. Många länder uppvisar också mycket stora skillnader mellan de båda åren.

Sverige har haft en förhållandevis jämn utveckling med en produktivtetsuppgång på cirka 1,5 procent båda åren. Därmed ligger Sverige före flertalet länder men klart efter de ledande nationerna.

I figur 6.4 redovisas förändringen i arbetskraftskostnad per producerad enhet. Här ligger Sverige bra till med en i stort sett oförändrad kostnad. Endast två länder – Japan och Nya Zeeland – har bättre siffror. Sveriges situation har därmed förbättrats avsevärt jämfört med perioden 1997-98.

Figur 6.4: Förändring i arbetskraftskostnad per producerad enhet, perioden 1997-98 och 1998-99, procent

Källa: OECD

Figurerna över produktivitet och arbetskraftskostnad per producerad enhet visar förändringarna mellan två år. Som framgått av figur 6.3 kan produktivitetens utvecklingen variera kraftigt från år till år. Av den orsaken uppvisar ofta lönekostnader per producerad enhet svårtolkade tillfälliga fluktuationer. Kalkyler som gjorts av Konjunkturinstitutet för att eliminera sådana tillfälliga fluktuationer tyder på att lönekostnaderna – i ett lite längre perspektiv – ökat något snabbare i Sverige än i EU-länderna som genomsnitt. På motsvarande sätt gäller att lönekostnaderna per producerad enhet har stigit snabbare i Sverige.¹⁷ I ett sådant lite mera långsiktigt perspektiv framstår Sveriges situation sålunda som mindre gynnsam än vad figur 6.4 antyder.

6.4 Lönespridning

Sverige tillhör de länder som har en relativt jämn inkomstfördelning. Det framgår bland annat av de data som OECD samlar in för att belysa lönespridningen bland medlemsländerna. Statistiken avser löner före skatt för heltidssysselsatta. Även om inte stati-

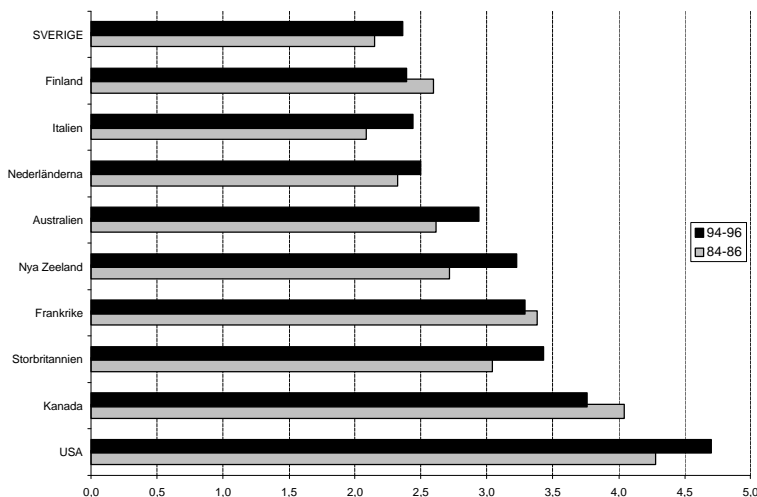
¹⁷ Samhällsekonomiska förutsättningar för lönebildningen i Sverige. KI dokument Nr 5, oktober 2000.

stiken är helt jämförbar mellan länderna ger den en tydlig indikation på att vissa länder skiljer sig markant från övriga. Sverige och Finland tillhörde de länder som vid mitten av 1990-talet hade den minsta lönespridningen. Om spridningen mäts som kvoten mellan nittionde och tionde percentilen hade Sverige den minsta spridningen både för män och för kvinnor.

För att illustrera de långsiktiga förändringarna i lönespridningen har data från OECD tagits fram från mitten av 1980-talet och mitten av 1990-talet. I de båda följande figurerna redovisas sådana data för män respektive kvinnor. Sorteringen i figurerna är gjord efter lönespridningen – inte efter förändringens storlek.

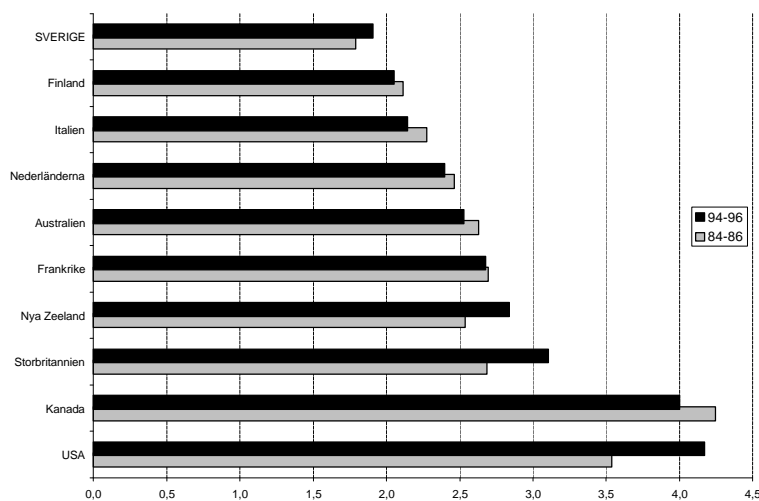
Störst är förändringen i USA, Storbritannien och Nya Zeeland där lönespridningen ökat påtagligt över tioårsperioden. Även i Sverige har lönespridningen ökat över perioden, dock inte mer än att Sverige ligger lägst även i mitten på 1990-talet. Förändringarna i lönespridning har i flertalet länder gått åt samma håll för män och kvinnor.

Figur 6.5: Lönespridning före skatt, män. Percentil 90/percentil 10 under mitten av 1980-talet och mitten av 1990-talet

Källa: OECD

Figur 6.6: Lönespridning före skatt, kvinnor. Percentil 90/percentil 10 under mitten av 1980-talet och mitten av 1990-talet

Källa: OECD

Statistiken som ligger till grund för figurerna avser löner före skatt. Analyser som gjorts på data över den *disponibla inkomstens fördelning* ger liknande resultat. Det finns en internationell databas – Luxembourg Income Study – med jämförbara inkomstuppgifter för ett 25-tal länder. Analyser av detta material visar att de nordiska länderna har den minsta spridningen i disponibla inkomster. Förändringarna i inkomstfördelningen i dessa länder – mätt som kvoten mellan nittionde och tionde percentilen – har som regel varit små mellan mitten på 1980-talet och mitten på 1990-talet. Det är endast Storbritannien, USA och i viss mån även Italien som uppvisat en tydlig ökning i spridningen. Det var också dessa tre länder som, vid sidan av Ryssland, hade den ojämnaste inkomstfördelningen av de närmare 20 länder för vilka uppgifter redovisats för mitten av 1990-talet.¹⁸

¹⁸ Luxembourg Income Study, <http://www.lis.ceps.lu>

6.5 Avslutande kommentarer

Sveriges situation har förbättrats jämfört med den bild som gavs i föregående års rapport. Arbetskraftskostnaderna i företagssektorn ökade mellan åren 1998 och 1999 långsammare än i samtliga OECD-länder, med undantag för Tyskland och Japan, trots att Sveriges BNP-tillväxt var bland de högsta i OECD. Även när det gäller förändringen perioden 1998-99 i arbetskraftskostnad per producerad enhet låg Sverige bra till i en internationell jämförelse.

Vid ett högt efterfrågetryck är det naturligtvis svårare att nå en måttfull löneutveckling. Trots en högkonjunktur år 1999 var löneökningarna i Sverige låga, även vid en internationell jämförelse. Detta kan förklaras av en fast penningpolitik som syftar till stabila priser och fört med sig låga inflationsförväntningar i kombination med en ökad fokusering på den reala inkomstutvecklingen hos arbetsmarknadens parter.

Att studera löneutvecklingen i ett kortare perspektiv kan vara missvisande eftersom tidpunkter för lönerevisioner varierar mellan år och mellan länder. De låga löneökningarna i Sverige år 1999 kan till viss del förklaras av att lönerevisionen för delar av arbetsmarkanden inträffade först i november detta år. I ett längre perspektiv har lönekostnaderna i Sverige ökat snabbare än i EU-länderna. Huruvida de, i ett internationellt perspektiv, måttfulla löneökningarna år 1999 är början på en längre period av större återhållsamhet i lönebildningen är ännu för tidigt att uttala sig om.

Den låga lönespridningen i Sverige medför en låg avkastning på högre studier. Enligt beräkningar från OECD var avkastningen på studier i Sverige år 1995 bland de lägsta vid en jämförelse med 13 länder.¹⁹

En låg lönespridning är inte med självklarhet något som skall åtgärdas med generella medel. En allt för liten lönespridning kan hämma incitament för vidareutbildning och ökat ansvarstagande. Men det finns mycket annat än löner som påverkar det ansvar individer tar och hur de vidareutbildar sig och därför kan inga enkla slutsatser om åtgärder dras. Det finns inga bevis för att stora löneskillnader bidrar till en mer produktiv ekonomi, samtidigt som politik för solidaritet och trygghet som håller ihop en nation är en grundförutsättning för all utveckling och tillväxt.

För att förbättra förutsättningarna för en väl fungerande lönebildning inrättades Medlingsinstitutet den 1 juni år 2000. Medlingsinstitutets uppgift är att medla i arbetstvister och verka för en väl

¹⁹ OECD (1999), Education at a Glance - OECD Indicators 1997, OECD, Paris

fungerande lönebildning. Bl.a. ska medlingsinstitutet samråda med arbetsmarknadens parter om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen samt årligen redovisa löneskillnader mellan kvinnor och män.

7 Effektiv och hållbar transportförsörjning

Väl fungerande transporter är en förutsättning för tillväxt. Transportsektorn skall ge en god tillgänglighet både för näringsliv och hushåll. För transportpolitiken finns dessutom ett antal delmål, bland annat om en god miljö. Transportsystemet skall sålunda anpassas till kraven från en god och hälsosam natur- och kulturmiljö. Dessa båda aspekter – tillgänglighet och miljö – kommer att belysas i det följande.

7.1 Indikatorer

Två av indikatorerna belyser den regionala tillgängligheten, närmare bestämt Stockholms tillgänglighet. Både regionens interna och externa tillgänglighet kommer att jämföras med situationen i andra länder.

Den första indikatorn bygger på material från en årligen återkommande enkätundersökning och ger kvalitativa omdömen om storstäder i Europa. Den andra indikatorn har tagits fram ur tidtabeller för flyg och ger ett kvantitativt mått på tillgängligheten med flyg mellan olika storstadsregioner i Europa.

Av miljöindikatorerna visar den ena, som hämtats från Eurostat, hur stor andel av de totala godstransporterna som går med lastbil. Den andra visar utsläpp av koldioxid från transportsektorn och bygger på data från OECD.

7.2 Stockholms inomregionala tillgänglighet

Målet för storstadspolitiken är att ge storstadsregionerna goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar tillväxt. Väl fungerande transporter är en av dessa förutsättningar. Stockholmsregionen

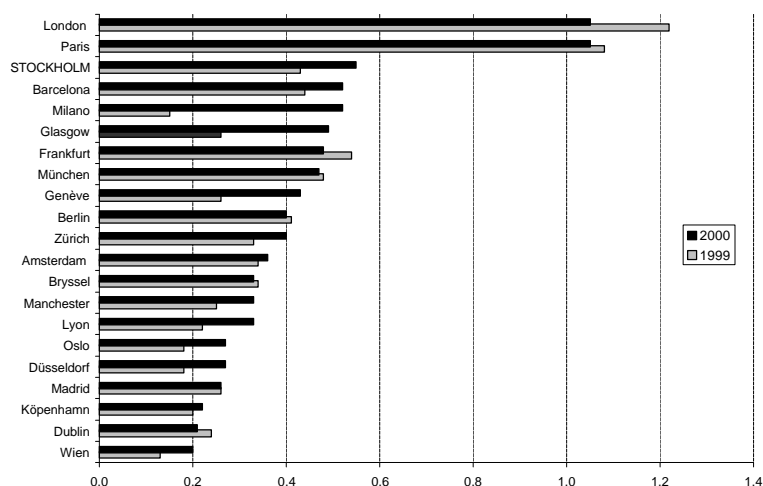
konkurrerar med andra storstadsregioner och måste därför kunna erbjuda företagen gynnsamma betingelser bland annat vad gäller transportsystemet.

Det finns inga internationella jämförelser av städers interna tillgänglighet i kvantitativa termer. Den indikator som redovisas här har hämtats från en årligen återkommande studie som utförs av konsultföretaget Healey & Baker. Sedan år 1990 har varje år representanter för multinationella företag tillfrågats om hur de bedömer storstäder i Europa ur lokaliseringsynpunkt. Företagsledare från ett urval bland de största företagen från nio europeiska länder ingår i enkäten. Intervjuerna tar upp frågor om vilka faktorer som är viktiga vid lokaliseringsbesluten och vilka städer som är mest attraktiva.

Rangordningen i figur 7.1 bygger på svaret på frågan:

"Which city do you think is best in terms of ease of travelling around within the city?"

Figur 7.1: Intern tillgänglighet i storstäder år 1999 och år 2000

Källa: Healey & Baker

De båda storstäderna London och Paris leder överlägset. Stockholm kommer på en tredje plats i nivå med städer som Barcelona, Milano, Frankfurt och München. Som regel förändras den

interna tillgängligheten endast långsamt över tiden. De kraftiga förändringar mellan år 1999 och år 2000 som några städer uppvisar bör därför tolkas med försiktighet. Intressantare är det långsiktiga perspektivet. Det kan då för Stockholms del konstateras att regionen sedan mitten av 1990-talet legat relativt väl till med en placering på den översta tredjedelen av skalan.

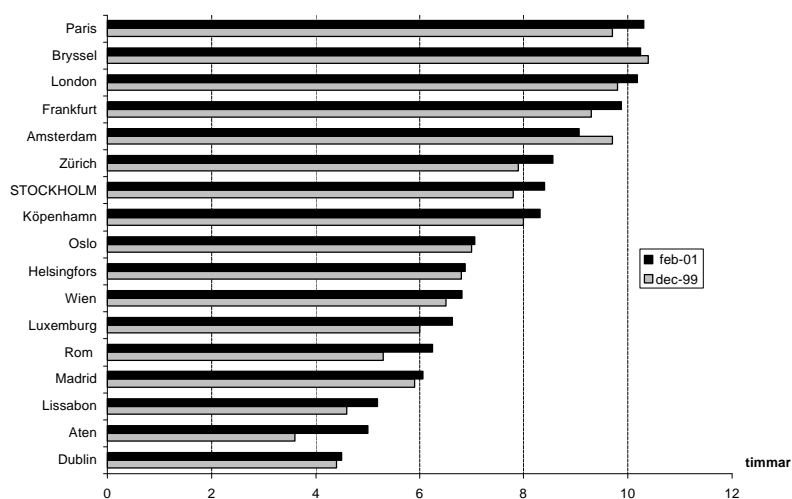
7.3 Stockholms flygförbindelser med utlandet

Den internationella tillgängligheten är en av de viktigaste faktorerna i konkurrensen mellan storstadsregioner. Stockholm ligger på grund av sitt geografiska läge sämre till i detta avseende än när det gäller den interna tillgängligheten. Helt avgörande för regionens externa tillgänglighet är flygförbindelserna. Ett försök har därför gjorts att kvantifiera denna del av tillgängligheten. Utgångspunkten har varit ett material över flygtidtabeller som tagits fram av Reed Travel Group Limited och som bearbetats av Luftfartsverket. Uppgifterna i de båda följande figurerna avser december 1999 och februari 2001.

Materialet beskriver möjligheterna att över en dag besöka andra storstäder i Europa. Med utgångspunkt från tidtabellsuppgifter över direktavgångar har beräknats hur lång tid det är möjligt att vistas i destinationslandet vid ett dagbesök. För att ta ett konkret exempel: En person som flyger med första direktflyg från Stockholm till Paris och återvänder med sista direktflyg får sammanlagt tio timmar i Paris. Tiden har då beräknats från det att planet landar i Paris till avgångstiden för hemresan. Det innebär att inga transporttider till och från flygplatsen har medräknats.

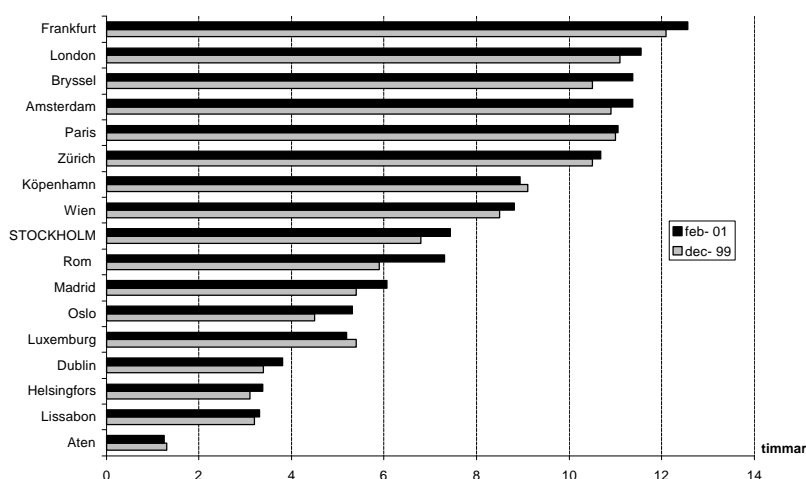
För sjuutton storstäder i Europa har sådana "vistelsetider" beräknats. För varje stad har vistelsetider tagits fram vid resor till de övriga städerna. Genomsnittet av dessa uppgifter blir ett mått på vistelsetid vid resor från respektive stad. Detta mått redovisas i figur 7.2.

Figur 7.2: Genomsnittlig vistelsetid vid resor från respektive stad.

Källa: Luftfartsverket/OAGMAX

På motsvarande sätt har städernas tillgänglighet beräknats, d.v.s. för resor *till* respektive stad från övriga Europa. För att återigen ta ett exempel: En person som flyger med första direktflyg från Paris *till* Stockholm och återvänder med sista direktflyg får sammanlagt åtta timmar i Stockholm. Tiden har då beräknats från det att planet landar i Stockholm till avgångstiden för hemresan. För varje stad har vistelsetider tagits fram för resor från de övriga städerna. Genomsnittet av dessa uppgifter blir ett mått på vistelsetid vid resor *till* respektive stad. Detta mått redovisas i figur 7.3.

Figur 7.3: Genomsnittlig vistelsetid vid resor *till* respektive stad.

Källa: Luftfartsverket/OAGMAX

För de flesta städer har den genomsnittliga vistelsetiden ökat för såväl resor till som från städerna mellan december 1999 och februari 2001. Paris, Bryssel och London är de städer som vid båda mättillfällena har högst tillgänglighet enligt det mått som använts här. Därefter följer Frankfurt och Amsterdam. Av totalt sjutton städer placerar sig Stockholm på en sjundeplats, jämsides med Zürich och Köpenhamn.

Det är lättare att ta sig *från* än *till* Stockholm. Den genomsnittliga vistelsetiden ligger i det förra fallet på 8,4 timmar och i det senare på 7,4. Placeringen på rankingskalan är också två placeringar sämre vad gäller Stockholms tillgänglighet. Av figur 7.3 framgår att det är möjligt att vistas en längre tid i Zürich och Köpenhamn än i Stockholm. Även Wien har en bättre tillgänglighet. Det är emellertid möjligt att vistas en längre tid i Stockholm än i andra "perifera" städer som Helsingfors, Oslo, Rom och Madrid.

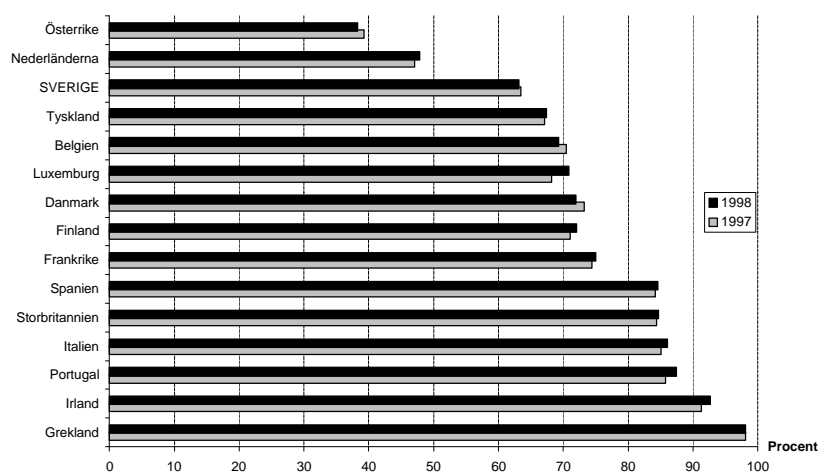
7.4 Godstransporter – andel lastbil

Av miljöpolitiska skäl är det en målsättning, inte bara i Sverige utan i hela EU, att minska emissioner från vägtrafiken. Det är därför

önskvärt att bland annat minska lastbilstrafikens andel av den totala godstrafiken. Utvecklingen har dock gått åt motsatt håll. Både i Sverige och i övriga EU-länder har godstransporterna på landsväg ökat långsiktigt samtidigt som järnvägarnas andel minskat. I EU minskade järnvägens marknadsandel för gods från 21 till 8 procent mellan år 1970 och år 1997. Detta trots att regeringarna gjort medvetna satsningar på järnvägssektorn. I USA har däremot järnvägarnas andel av godstransporterna varit ungefär oförändrad under motsvarande period.

I figur 7.4 återges lastbilstransporternas andel av de totala godstransporterna i EU:s medlemsländer. Det bör påpekas att kustsjöfarten inte inräknas i det totala tonnage.

Figur 7.4: Vägtransporternas andel av inrikes godstransporter (exklusive kustsjöfart) år 1997 och år 1998, procent

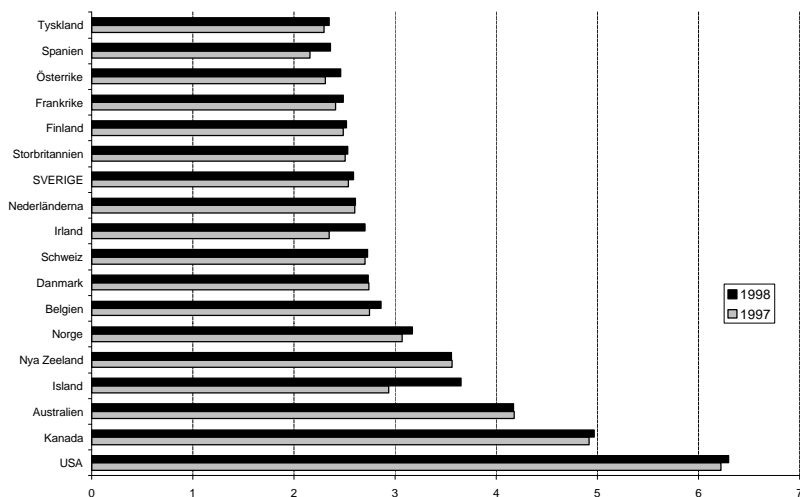
Källa: Eurostat

Som framgår av figuren är förskjutningarna mellan åren relativt små. Rangordningen mellan länderna har därför inte ändrats. Sverige ligger fortfarande på en tredjeplats, efter Österrike och Nederländerna med en låg andel.

7.5 Utsläpp av koldioxid från transportsektorn

Beräkningar av utsläppen av koldioxid visar att vägtransporterna svarar för omkring en fjärdedel av de totala utsläppen i EU som helhet. Andelen är densamma för OECD som genomsnitt.

Figur 7.5: Utsläpp av koldioxid per capita från vägtransporter, år 1997 och år 1998, ton

Källa: OECD

Att döma av figuren är skillnaderna mellan åren obetydliga. Med undantag för Luxemburg och Island ligger de europeiska länderna relativt väl samlade mellan 2,3 och 3,2 ton per invånare. Sverige ligger ungefär i mitten.

7.6 Avslutande kommentarer

De indikatorer som redovisats tyder på små förändringar i Sveriges situation jämfört med andra länder. Till en del hänger detta samman med att transportinfrastrukturen ändras långsamt. De kortsiktiga förändringarna i utnyttjandet bestäms huvudsakligen av konjunkturläget vilket i sin tur utvecklats parallellt i flertalet av de

länder som ingår i jämförelsen. Slutsatserna i föregående års rapport står sig därför.

De geografiska förutsättningarna spelar en stor roll i en internationell jämförelse av Sveriges transportsystem. Den stora landytan leder till relativt stora utsläpp av koldioxid i relation till andelen vägtransporter. Det perifera läget resulterar i en relativt sett låg extern tillgänglighet. Däremot är den inomregionala tillgängligheten i Stockholm god i en internationell jämförelse

8 Stärkt trygghet i arbetslivet

Arbetslivspolitikerna skall verka för att individer skall ha ett bra arbetsliv med väl fungerande arbetsvillkor i en bra och utvecklande arbetsmiljö. Individens trygghet i arbetslivet är en av förutsättningarna för skapande av arbete, nya företag, konkurrenskraft och hållbar tillväxt.

8.1 Indikatorer

Arbetslivspolitikerna tar upp många aspekter av arbetslivet som är svåra att mäta i kvantitativa termer. Det gör att internationella jämförelser av måluppfyllelsen blir än svårare. I det följande redovisas tre indikatorer som belyser olika sidor av arbetslivspolitikerna:

Effekter av den fysiska arbetsmiljön belyses med hjälp av statistik över arbetsskador. Här återges data över *olycksfall i arbetet* hämtade från Eurostat.

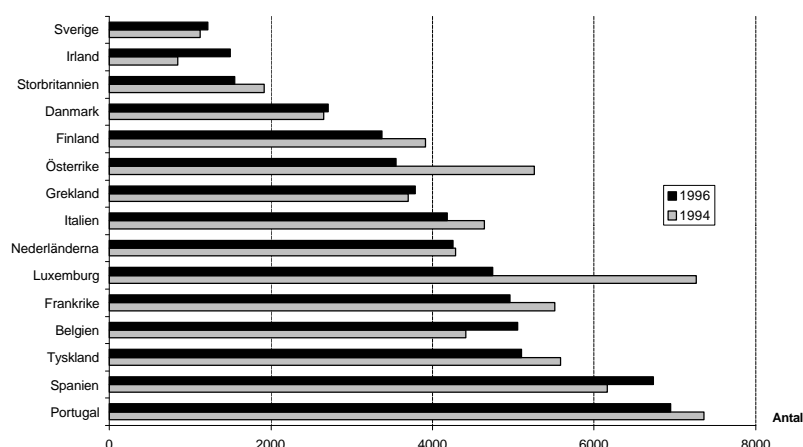
Jämförelser av den psykosociala miljön kan göras med hjälp av en internationell enkät som genomförts inom EU. En indikator belyser i vilken utsträckning de sysselsatta har *möjlighet att påverka arbetssituationen*. En annan indikator som visar den psykosociala arbetsmiljön är *andelen sysselsatta med monotona arbetsuppgifter*.

8.2 Olycksfall i arbete

Uppgifter över olycksfall i arbete publiceras av Eurostat för de 15 medlemsländerna. Statistiken samlas in från nationella källor men med gemensamma definitioner. Som olycksfall räknas sådana olyckor som resulterar i mer än tre dagars frånvaro. Trots

harmonieringsarbetet föreligger fortfarande vissa skillnader i ländernas statistik både vad gäller definitioner, täckningsgrad och rapporteringsgrad. I figur 8.1 redovisas antalet olycksfall i arbete per 100 000 sysselsatta i medlemsländerna. För att ta hänsyn till olikheter i näringslivets struktur har statistiken standardiserats med avseende på branschammansättningen. Det betyder att olikheter i branschstrukturen mellan länderna inte slår igenom i de genomsnitt som redovisas på ländernivå. Uppgifterna avser nio "huvud-branscher", vilket innebär att offentlig sektor ligger utanför.

Figur 8.1: Olycksfall i arbete per 100 000 sysselsatta år 1994 och 1996, standardiserat med avseende på branschstruktur

Källa: Eurostat

Det är mycket stora skillnader både mellan länderna och, för vissa länder, mellan de båda åren. Sverige var enligt EU:s statistik det land som år 1996 hade minst antal olyckor i arbetet. Portugal låg sämst till både år 1994 och år 1996. Skillnaden mellan bästa och sämsta land har dock minskat något mellan åren. Skillnaden är dock fortfarande stor; Portugal har närmare sex gånger så många olycksfall per sysselsatt som Sverige enligt EU:s statistik.

Förändringarna mellan åren 1994 och 1996 har för EU som genomsnitt inneburit en nedgång i antalet olycksfall per sysselsatt med sju procent. Det är dock stora skillnader mellan medlemsländerna. I närmare hälften har det skett en uppgång i olycksfall-

frekvensen. Österrike och Luxemburg redovisar minskningar på cirka en tredjedel, vilket kan tyda på ofullkomligheter i statistiken.

Även med hänsyn tagen till de brister som statistiken är behäftad med blir ändå slutsatsen för Sveriges att den fysiska arbetsmiljön står sig väl i en internationell jämförelse.

8.3 Autonomi och arbetets innehåll

Inom EU finns ett institut som har till uppgift att studera levnads- och arbetsmiljöförhållandena inom Unionen – The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.²⁰ Institutet har bland annat gjort omfattande intervjuundersökningar för att kartlägga arbetsmiljön i medlemsländerna. År 2000 genomfördes den senaste undersökningen, då sammanlagt 21 500 sysselsatta intervjuades om sina arbetsförhållanden. Liknande studier gjordes år 1990 och 1995. Resultat från de båda senaste studierna ligger till grund för de båda indikatorer, som återges i det följande. Den första indikatorn illustrerar graden av autonomi i arbetet, den andra speglar en del av arbetsinnehållet.

Det är viktigt att påpeka att den information som på detta sätt samlats in med hjälp av intervjuer kan vara svår att tolka i jämförelser mellan länder med olika kulturell och social sammanfattning. Skillnader mellan länderna i näringslivets struktur påverkar också de ländergenomsnitt som redovisas. Dessutom kan jämförelser över tiden försvåras av att det sker förändringar i föreställningsramar och anspråk.²¹

Under rubriken autonomi ställdes i intervjuerna ett antal frågor avsedda att belysa i vilken utsträckning de sysselsatta hade möjlighet att påverka arbetet. Tre skilda aspekter togs upp:

- möjligheterna att påverka arbetstempot
- möjligheterna att välja arbetsmetoder
- möjligheterna att välja eller förändra den ordning i vilket arbetet utförs

Svaren på frågorna redovisas i form av andelen sysselsatta som haft sådana möjligheter. För att ge en sammanfattande indikator på autonomi i arbetslivet har för varje land ett ovägt genomsnitt av

---

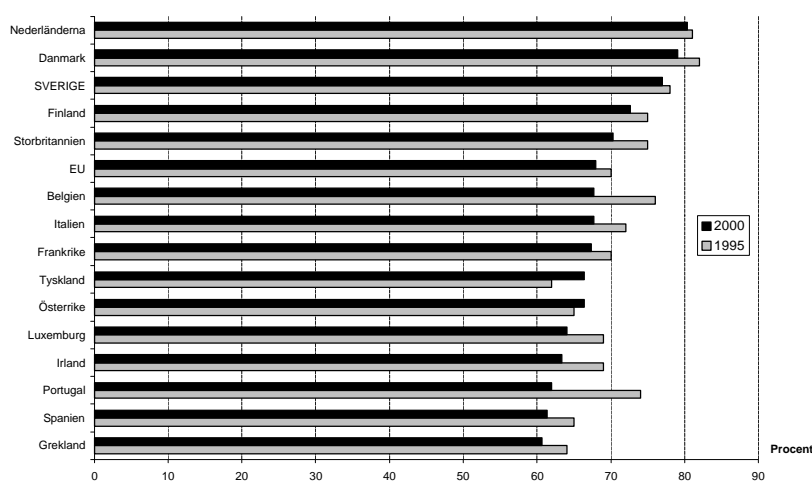
²⁰ www.eurofound.ie

²¹ En analys av resultaten från den andra undersökningen återfinns i *Arbetsliv och hälsa 2000*, Arbetslivsinstitutet, 2000.

svaren på de tre delfrågorna tagits fram. I nedanstående figur jämförs värdena från de båda undersökningarna.

Figur 8.2: Andel sysselsatta med möjlighet att påverka arbets-situationen 1995 och 2000, procent

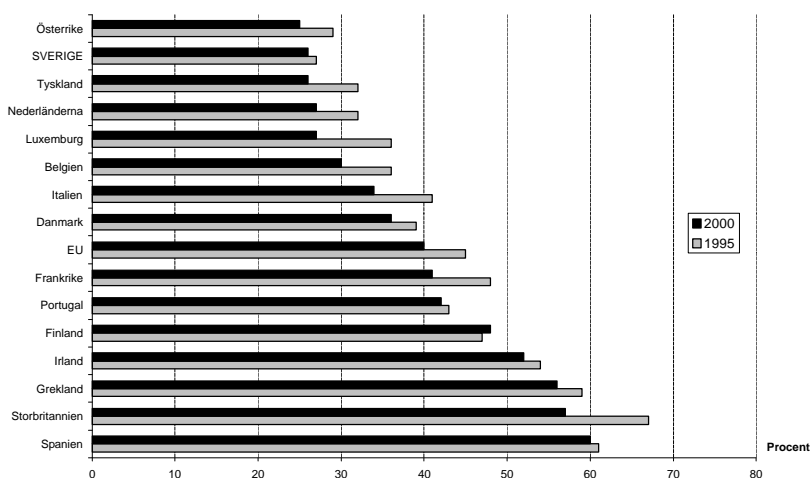
Sverige ligger år 2000 bland de länder i vilka arbetskraften har goda möjligheter att påverka arbets-situationen. Högst ligger Nederländerna följt av Danmark och Sverige. Grekland Spanien och Portugal ligger i botten med andelar något över 60 procent. Även Irland tillhör de länder som ligger under EU-genomsnittet.

En jämförelse mellan de båda undersökningstillfällena tyder på att autonomin minskat något i nästan samtliga EU-länder. Skillnaderna är dock som regel relativt små och rangordningen i toppen har inte förändrats. Sverige ligger i båda undersökningarna på en tredje plats. I två av de tre komponenter som ingår i indikatorn ligger Sverige i topp. Det gäller möjligheterna att påverka arbetsmetoderna och möjligheterna att välja den ordning i vilket arbetet utförs. Däremot ligger Sverige klart under EU-genomsnittet vad avser möjligheterna att påverka arbetstempot både år 1995 och 2000. År 2000 uppgav 65 procent av de sysselsatta i Sverige att de hade möjlighet att påverka arbetstempot. Genomsnittet för EU låg på 70 procent.

I Eurofoundations undersökning ingår flera indikatorer på arbetets innehåll. En av dessa är förekomsten av monotona arbets-

uppgifter. Nedanstående figur illustrerar andelen sysselsatta som uppgivit att de har sådana arbetsuppgifter.

Figur 8.3: Andel sysselsatta med monotona arbetsuppgifter 1995 och 2000, procent

Sverige tillhör de länder där en låg andel av de sysselsatta upplever att de har monotona arbetsuppgifter. Österrike, Nederländerna och Tyskland är några av de övriga länder där andelen sysselsatta som upplever att de har monotona arbetsuppgifter är lägre i jämförelse med EU-genomsnittet. Förändringen mellan åren 1995 och 2000 tyder på att det i så gott som samtliga EU-länder skett en minskning i andelen monotona jobb. Genomsnittet för Unionen har minskat från 45 till 40 procent. Skillnaderna mellan de fem länderna i toppen var mycket små år 2000. Det är därför inte meningsfullt att analysera förändringar i rangordningen mellan de båda undersökningstillfällena.

8.4 Avslutande kommentarer

De indikatorer som använts för att spegla olika aspekter av arbetslivet tyder inte på några markanta förändringar jämfört med föregående år. Sverige ligger fortfarande bra till när det gäller den fysiska arbetsmiljön. Arbetskraften i Sverige har stora möjligheter att påverka sin egen arbetssituation jämfört med andra länder. Det är däremot oroande att Sverige ligger klart under EU-genomsnittet

vad avser möjligheterna att påverka arbetstempot både år 1995 och 2000. Ökad stress i arbetslivet kan medföra såväl hälsoproblem som sociala problem. Ökad frånvaro och utslagning är inte bara tragiskt för de drabbade utan har även samhällsekonomiska konsekvenser.

Under år 2000 tillsattes en arbetsgrupp inom regeringskansliet med uppgift att analysera den stora ökningen av arbetsbetingad ohälsa som har samband med stress och andra faktorer. Arbetsgruppen skall ta fram en handlingsplan för att komma tillrätta med utvecklingen och för att åstadkomma en förnyelse av arbetsmiljöarbetet.

Källor

1 Fungerande marknader och konkurrens

- 1.1 Europeiska Kommissionen, Åttonde översikten över statligt stöd i Europeiska Unionen
- 1.2 Ibid.
- 1.3 OECD, Labour Force Statistics 1979-1999
- 1.4 Global Entrepreneurship Monitor, 2000 Executive Report
- 1.5 Europeiska Kommissionen, Observatory for SMEs 6th report, *ENSR Enterprise Survey of 1999*
- 1.6 OECD Main Economic Indicators January 2001.
- 1.7 Europeiska Kommissionen, Structural Indicators, bilaga 2
- 1.8 Ibid.
- 1.9 Ibid.

2 En tillväxt- och innovationsorienterad FoU-politik

- 2.1 OECD, Main Science and Technology Indicators
- 2.2 Europeiska Kommissionen, Structural Indicators
- 2.3 Europeiska Kommissionen, Benchmarking Enterprise Policy
- 2.4 Europeiska Kommissionen, Structural Indicators
- 2.5 Europeiska Kommissionen, Benchmarking Enterprise Policy

3 Sverige, en ledande IT-nation

- 3.1 OECD, *Measuring the ICT sector*.
- 3.2 *European Information Technology Observatory 2001*. European Information Technology Observatory är en årsbok från Information and Communications Technology Industry in Europe.

- 3.3 Eurobarometer 53 och 54
- 3.4 Eurobarometer survey on ICT and working, nov. 2001
- 3.5 International Telecom Union

4 Kompetenshöjning i arbetslivet

- 4.1 OECD & Statistics Canada, Literacy in the Information Age: Final report of the international adult literacy survey.
- 4.2 Eurostat, Labour Force Survey
- 4.3 OECD , *Education at a glance 2000*, "Table A2.1b, Distribution of the labour force 25 to 64 years of age by educational achievement.
- 4.4 OECD, Education Database
- 4.5 European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EFILWC), *Ten Years of Working Conditions in the European Union, Summary*.
- 4.6 Observatory for SMEs 6th report, *ENSR Enterprise Survey of 1999*

5 En bättre fungerande arbetsmarknad

- 5.1 OECD, Labour Force Statistics Database for 1999
- 5.2 Ibid.
- 5.3 Ibid.
- 5.4 Ibid.
- 5.5 Eurostat, *Labour Force Survey Results 1997*, "Principal characteristics of activity of young persons aged 15-24 years" och Eurostat, *Labour Force Survey Results 1999*, "Population aged under 25 years"
- 5.6 OECD, *Labour Force Statistics data base for 1999*
- 5.7 Ibid.
- 5.8 Europeiska Kommissionen, Structural Indicators
- 5.9 OECD, *Employment Outlook 2000*, "Chapter 2, Disparities in regional labour markets"

6 En förbättrad lönebildning

- 6.1 OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Compensation per employee in the business sector, Percentage change from previous period"
OECD, *Economic Outlook*, December 2009, "Standardised unemployment rates, Per cent of civilian labour force"
- 6.2 OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Real GDP, Percentage change from previous period"
OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Unit Labour Costs in the total economy, Percentage change from previous period"
- 6.3 OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Real GDP, Percentage change from previous period"
OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Employment, Percentage change from previous period"
- 6.4 OECD, *Economic Outlook*, December 2000, "Unit Labour Costs in the total economy, Percentage change from previous period"
- 6.5 OECD, Earnings database
- 6.6 Ibid.

7 Effektiv och hållbar transportförsörjning

- 7.1 Healey & Baker, 2000, European Cities Monitor Europe´s Top Cities.
- 7.2 Luftfartsverket/OAGMAX
- 7.3 Ibid.
- 7.4 *EU Transport in figures, Statistical Pocket Book 2000*,. European Commission Transport General in cooperation with Eurostat, "Modal Split by Country, 1997 tkm in percent"
- 7.5 *OECD in Figures, Statistics on the member countries 2000*, "CO2 emissions from fuel combustion, by sector, million tonnes of CO2.

8 Stärkt trygghet i arbetslivet

- 8.1 Eurostat, "*Statistics in Focus. Population and Social Conditions. Accidents at work in the European Union 1996*"
- 8.2 European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EFILWC)
- 8.3 Ibid.